...ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

...УРЯАД ҮНЭН

...ПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 48 (11952)

1969 оной февралиин 26, среда

Сэн 2 мүнгэн

...АГАА hАРЫН hАЙНДЭР

Репортаж

...аймагай чемпион-haалишан Н. Л. Тадвашкина. ...гарhан, арадтаа хүндэтэй энэ haалишан аймагай Соведэй ...кандидадаар хоёрдохи жэлээ дэбжүүлэгдэнхэй.

hАЯШАГ Галуута-Нуурай шахтёрнуудай үндэр сагаан соёлой ордоной hаруул уужам фойе, залнууд соогуур хүн зон дүүрэн, хаа хаанагүй ирагуу hайхан дуу, хүгжэм, хүхюун согтой энеэдэ зугаа, хатар наадан хүхинэжэ байгаа hэн. Нара hалхинда хүри улаан болоhон, бага бууралтаhан толгойтой наhажаал эхэнэрнүүд, хүдэр шамбай бэреэдүүд, мүнөөнэй моодоор хубсалhан эдир залуухан басагадуудшье эндэ харагдана.

Эндэ Сэлэнгын аймагай колхоз, совхозуудай haалишадай слёт болоо. Хамта 200 гаран хүн суглараhан байна. Тэдэнэр гансахан найр наада дэлгэжэ, минил бэеэ сэнгүүлээд, амараад тарахаяа ерээ бэшэ. Аймагай ажахынуудай haалишад, малшад үнгэрhэн жэлдэ хэþэн ажалайнгаа дүн согсолхо, саашадаа хэхэ хүдэлмэриингөө түсэб, даабари тухайгаа зохидоор хөөрэлдэхэ, дутуу дундануудаа элирүүлжэ, тэдэниие түргэн усадхаха тухай сэхэ руунь хөөрэлдэхэ гэжэ эндэ суглараа ха юм.

Слёт дээрэ элидхэл хэhэн аймагай үйлэдбэриин управлениин начальник П. И. Тенетов, мүн үгэ хэлэhэн хүнүүдшье ажахынуудта туйлагдаhан бага бэшэ амжалта, hайшаалтай үрэ дүнгүүд тухайгаа омогорхон тэмдэглэбэ.

Тиигэхэньшье буруу бэшэл. Һүүлэй хоёр-гурбан жэл соо аймагай колхоз, совхозууд үнеэдэй hү шэмые дээшэлүүлхэ, сагаан эдеэ гүрэндөө элбэгээр худалдадаг болохо талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хээ. Гансахан нёдондо эндэхи ажахынууд гүрэндөө түсэбhөө гадуур 8300 центнер hү худалдаа. Хэрбээ 1966 ондо аймагта үнеэн бүриhөө 1750 литр hүн haагдаhан haa, нёдондо 2078 литр hүн абтаа. Тиихэдэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Нуурай, Сэлэнгын совхозой Билюутын фермэнүүд үнгэрhэн хоёр жэл соо үнеэн бүхэнэй hү шэмые 930—1030 литрээр дээшэлүүлжэ шадаа.

ЗАРИМ түрүү haалишад бүришье гайхалтай ехэ үрэ дүн туйлаа. Жэшээнь, Сэлэнгын совхозой эрхим haалишан Надежда Тадвашкина нёдондо 5570 литр hү haажа, республикын бүхы haалишад соо эгээл эрхим амжалта туйлаа юм. Үнгэрэгшэ январь hарада тэрэ үнеэн бүриhөө 432 литр hү haагаад байна.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой haалишад Дари-Дулма Будажапова, Социалис Ажалай Герой Пылжит Жалсанова, залуу haалишан хүбүүн Александр Жамьянов, Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой haалишан Владимир Гомбоев болон бусад үнеэн бүриhөө 3832—4335 литр hү абаа.

Үнгэрэгшэ жэлдэ аймаг соо 18 haалишадынь үнеэн бүриhөө 3000—4000 литр, 30 haалишадынь 2000—2500 литр hү haаhан байна.

Иимэ үрэ дүн туйлаhан аймаг республика доторнай үсөөн.

Энэмнай тэрэл зал соо hуугша хүнүүдэй эсэхые мэдэдэггүй, ажалша хүдэр, шэдитэ hайхан гарнуудай, үнэн сэдьхэлэй оролдосото ажалаар бэелүүлэгдээ бшуу.

ГЭХЭТЭЙ ХАМТА энэ туйлаhанаараа hанаагаа амаржа шадахагүйбди. Урдамнай үшөөл ехэ зорилго байна гэжэ тэдэнэр булта hайн ойлгоно. Хүсэд хэрэглэгдээгүй арга боломжо ехэ, ажалдань haад тойбо татажа байhан дутагдалнуудшье үшөөл олон гэжэ тэдэнэр мэдэнэ.

Тиимэhээ эдэ дутагдалнуудаа усадхажа, В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрhэн мүрысөөндэ хам оролсон, бүри ехэ амжалта туйлахын түлөө тэмсэхэбди гэжэ слёдто хабаадагшад мэдүүлбэ.

Мүн эндэ түрүү haалишадта аймагай чемпионуудай нэрэ зэргэ олгогдожо, улаан торгон лентэ зүүлгэгдээ, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа. 30 гаран haалишадта нэгэдэхи классай «Мастер-малшан» гэhэн нэрэ зэргэ олгогдоо. Тэдэнэр мүнөө гол түлөөhэн дээрэ үшөө 30 процент салин нэмэжэ абадаг болохонь.

Соёлой ордон соо үдэшэ орой болотор хатар, ёохор, наада, дуу хүгжэм ханхинажа байгаа бэлэй.

М. НАМЖИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Эрдэм» колхозой залуу haалишад (зүүн гарhаа) В. Чими..., Г. Гынинова, Х. Тарбаева.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой haалишад (зүүн гарhаа) Г. Данзанова, В. Аюшеева, А. Аюшеева, З. Митыпова.

Авторай фотонууд.

АЖАЛАЙ ЛЕНИНСКЭ ВАХТА

Коммунис партиие эмхидхэгшэ, Совет гүрэниие байгуулагша агуу-ехэ В. И. Ленинэй түрэhэнhөө хойшо 100 жэлэй ойн hайндэрэй угтамжа бэлдэхэ хэрэгтэ ажалша бүхэн эдэбхитэйгээр оронхой. Промышленностиин, барилгын предприяти бүхэндэ шахуу ажалай ленинскэ вахтада жагсагшадай тоо үдэрhөө үдэртэ олошорно. Тэдэнэр алдарта энэ ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөө хаа хаанагүй үргэн далайсатайгаар дэлгэрүүлжэ, хэхэ ажалаа, бэелүүлхэ зорилгоёо тодорхойлжо, ажалайнгаа эршые улам шангадхана.

Промышленностиин хүдэлмэришэд түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даалгабариие декабриин 28 болотор дүүргэхэ, 8 миллион түхэригэй продукци түсэбhөө үлүүлэн үйлэдбэрилхэ гэhэн уялга абанхай. Республикын арадай ажахые хүгжөөхэ 1969 оной гүрэнэй түсэбэй ёhоор, промышленнэ продукци үйлэдбэрилхэ хэмжээ 7,2 процентээр дээшэлүүлхэ, тиихэдээ тэрэнэй 80—85 процентые үйлэдбэриин фондые ашагтай hайнаар хэрэглэhэнэй, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй ашаар туйлаха зорилго табигдаа. Мүн байгша оной туршада промышленностиин бүхы предприятинүүд түсэблэлгын болон экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда оруулагдажа дүүргэгдэхэ ёhотой болоно.

Түсэбөөр, абаhан социалис уялгаар хараалагдаhан зорилгонууд ехэшье, харюусалгатайшье юм. Тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлхэ хүсэ шадал, арга боломжо коллектив бүхэндэ бии. Республикымнай промышленность үнгэрhэн жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргээ. Нёдондо жэлэй социалис уялгаар абтаhан 6,5 миллион түхэригэй орондо 9 миллион түхэригэй продукци түсэбhөө гадуур бүтээн гаргагдаа. Түрүү олон коллективүүд бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ hайн үрэ дүн харуулба. Зэдын вольфраммолибденэй комбинадай, локомотив-вагон заhабарилгын заводой, Зүүн-Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин, Тимлюйн цементнэ заводой болон бусад коллективүүд үнгэрhэн жэлэй IV кварталай үрэ дүнгөөр эрхимлэжэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй, мүн Союзна министерствэнүүдэй болон профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын улаан тугуудта, 1-дэхи мүнгэн шангуудта хүртэhэн байна.

Абаhан уялгаяа бодото дээрэнь бэелүүлхын тула хиналта, шалгалта эмхидхэhэн, мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлhэн, үрэ дүнгүүдыень саг соснь согсолон гаргадаг лэ коллективүүд амжалта туйлана гэжэ дүй дүршэл харуулна. Социалис мүрысөөндэ оролсоhон коллективүүд табан жэлэй деэбариие ямар болзор соо дүүргэхэ, агууехэ багшынгаа ойн хүндэлэлдэ ажалай ямар бэлэг бариха тухай, үйлэдбэриин фонднуудhаа продукци абалгые дээшэлүүлхэ, техническэ дэбжэлтэ туйлаха, коллективэй социальна хүгжэлтэ туйлаха гэхэ мэтэ холын хараата түсэб зохёоно.

Агууехэ ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөн өөрын илгаатай, шэнжэ шанартай. Тэрэ бодото дээрээ бүгэдэ арадай шэнжэтэй болонхой. Мүрысөөндэ бүхэли коллективүүд, хүдэлмэришэн бүхэн хабаадалсана. Гадна мүрысөөн олониитын зохёол байгуулхы ажалай эдэбхи үүсхэл үүдхэнэ. Мүрысөөндэ оролсоhон коллектив, хүдэлмэришэд абаhан уялгануудаа хайшан гэжэ бэелүүлхэ тухайгаа тодорхойлно.

«Баргузинлес» трестын Хурамхаанай леспромхозой модошодой абаhан социалис уялга республикын газетэнүүдтэ hаяхан толилогдобо. КПСС-эй обкомой бюро тус коллективэй гаргаhан үүсхэлые hайшаагаад, тэдэниие дэмжэхыень бүхы модошодые уряалhан байна. 1969 ондо хүдэлмэришэн бүхэнэй ажалай комплекснэ бүтээсые 1000 кубометртэ хүргэхын тула үйлэдбэрее зүбөөр эмхидхэхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, ажалаа эрдэм ухаанай үндэhөөр эмхидхэхэ гэжэ хараалаад, энэ коллектив тэрэнээ бэелүүлжэ эхилээ.

Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй абаhан уялгаяа бодото дээрэнь бэелүүлhэн тухай элидхэлнүүд мүнөө промышленнэ предприятинүүдhээ орожо байнхай. Локомотив-вагон заhабарилгын заводой хүдэлмэришэд П. Ч. Красников, И. С. Богомазов, П. А. Федотов, И. Я. Рольян болон бусад өөhэдынгөө табан жэлэй даабариие гурбан жэлэй хугасаада дүүргэбэ. Авиационно заводой мастерска долоон участогай коллективүүд табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэhэнээ hаяхан мэдээсээ. Слесарьнүүд А. Ф. Мальцев, Н. А. Смирнягин, М. К. Васильев, И. А. Анохин болон бусад В. И. Ленинэй 100 жэлэй ойдо зорюулагдаhан өөhэдынгөө уялга дүүргэhэн тухай элидхэбэ.

Ажалай ленинскэ вахтада жагсаhан түрүүшүүл ажалдаа иимэ ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хандана. Энээнэйнь ашаар мүрысөөнэй үедэ олон шэнэ үүсхэл гаргагдаад, дали жэгүүр ургаhан мэтэ холо ойгуур таран дэмжэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, «Теплоприбор» заводой токарь А. Л. Меньшиков табан жэлэйнгээ даабариие дүүргээд, 1970 оной апрелиин 22-ой үдэр болотор үшөө хоёр жэлэй даабари дүүргэхэ, ажалайнгаа бүтээсые 6 процентээр дээшэлүүлхэ, продукцияа нэгэшье голедоhогүйгөөр тушааха гэhэн шэнэ уялга абаба. Өөhэдынгөө табан жэлэй түсэбые дүүргэhэн республикын 30 гаран түрүүшүүл токарь Меньшиковэй үүсхэлые халуунаар дэмжээ.

Промышленностиин хүдэлмэришэдэй 1969 ондо бэелүүлхэ зорилгонь социалис уялга доторнь тодорхойлогдоо. Тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлхын тула хүсэ шадал, эдэбхи үүсхэл гаргаха, түрүүшүүлэй дүй дүршэл хапан абалсаха шухала. Хүдэлмэришэн бүхэнэй хамтынгаа хэрэгтэ туhа нэмэриее оруулалсажа, хэлэhэн үгэдөө хүрэхын тула hанаагаа зобожо, үнэн зүрхэнhөө оролдожо байбал, абаhан уялгын амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ байhаниинь мэдээжэ.

Партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд ажалай ленинскэ вахтада жагсаhан ажалшадай эдэбхи үүсхэл хүгжөөн дэлгэрүүлхэ, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха арга боломжо хангахые оролдоно. Ажалай ленинскэ вахтада жагсагшадай эдэбхи үүсхэлэй, шэн габьяата ажалай үрэ дүнгүүд агууехэ ойдо зорюулагдана. Тиимэhээ тэрэниие дэмжэхэ, бодото туhаламжа хүргэхэнь тон шухала хэрэг мүн.

...ЯЛГАЯА ДҮҮРГЭХЭНЬ

...И. Ленинэй нэрэмжэтэ ...ажалай нэгэ бригада ...бригадада мүнөө 6527 хо... ...Тэдэнэйнь 3800- ...хонид болоно. Нёдондо ...хонишод 100 эхэ хонин ...,5 хурьга түлжүүлжэ, ...нуудаа холо үлүүлэн ...байна. Тэдэнэр иигэжэ ...жасада хонин ажалhаа ...түхэриг олзо оруулhан бай... ...нь 85294 түхэриг хо... ...hаа, нүгөөдүүлынь нос... ...Колхоз нёдондо хонин ажалhаа 50 мянган түхэриг сэбэр олзо абаhан байна.

Мүнөө жэл ажахын 8 отарын хонишод В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойдо зорюулан, социалис уялгануудые абанхай. Тэдэнэр Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишодой олон хурьга түлжүүлхэ, ноосо ехээр хайшалха гэhэн үүсхэлые дэмжэжэ, 100 эхэ хонин бүриhөө 91 хурьга түлжүүлхэ гэжэ шиидээ.

Артелиин хонишод энэ уялгаяа амжалтатай бэелүүлжэ байнхай. Тэдэнэр иигэhээр энэ уялгаяа дүүргэхэнь. Колхозой олохон отаранuудай хонишод 100 эхэ хонин бүриhөө 85—90 хурьга абаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ байнхай.

Жэшээнь, аймагай түрүү хонишон Илларион Иванович Яньковой отарадахи 560 эхэ хонинhоо 500 гаран хурьган абтаад, нэгэшье гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Энэ отарада мүнөө жэл аяар 60 гаран хонин эхирлээ. Эндэ түрэхэ хонид үшөө олон. Отарынхид мүнөө жэлдэ нёдондонойхиhоо олон хурьга түлжүүлхээр шиидэнхэй. Тэдэнэр нёдондо 100 эхэ хонин бүриhөө 102 хурьга түлжүүлhэн байна. Отарын хонишод Василий Корнаков, Трофим Корнаков, хурьгашад Дулма Аюшеева, Хандажаб Цыденова, Ханда Цоктоева гэгшэд энэ жэлэйнгээ социалис уялгануудые дүүргэхын тула арга шадалаараа оролдоно.

Ажахын ахалагша хонишод К. А. Манжиханов, Д. Б. Ганжуров, А. Б. Корнаков болон бусад И. И. Яньковой түрүү дүй дүршэл халан абанхай. Эдэ хонишодой отаранuудта түл абалга хэзээ хэзээнэйхиhээ hайнаар ябана.

Мүнөө артелиин хонишод 3000 гаран хурьга абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлнэ.

Манай корр.

...ЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

...ХАЙРАДА ХҮРТЭБЭ

...Армиин үмэнэ габьяатай байhа... ...түлөө, Эсэгэ ороноо хамгаалгын ...дайнай жэлнүүдтэ немецко-фашис ...шадтай тэмсэхэдээ баатаршалга ...гэг зоригоо харуулhанайнь тү... ...hөөр 60 наhатай болоhонтойнь ...уулан, армиин генерал **ПАВЛОВ-...Иван Григорьевичто Советскэ Сою...** ...гэhэн нэрэ зэргэ олгожо, Ленинэй ...«Алтан Одон» медаль барюулха ...СССР-эй Верховно Соведэй Президиум ...

(ТАСС).

...ССР-эй оборонын министр ...Гречкын Пакистан ошохо тухай

...танай оборонын министр вице-ад... А. Р. Ханай уряалаар СССР-эй обо... министр, Советскэ Союзай Маршал ...Гречко байгша оной мартын эхеэр ...hөөр Пакистан айлшалха юм.

(ТАСС).

ФОТО-ЗУРАГУУД ГЭМНЭНЭ

ГДР-эй мэдээжэ фото-журналист Томас Билхард Вьетнамда нэгэ хэдэн hара үнгэргэhэн юм. Тэрэнэй «Илагдашагүй арад» гэhэн фотовыставкэ Москвагай «Октябрь» кинотеатр соо февралиин 24-дэ нээгдээ.

«Минии выставкэ — вьетнам арадтай талархалай hүлдэ тэмдэг мүн. Ямаршье зүйлэй талархалга арадые үшөө илагдашагүй болгодог юм. Үшар тиимэhээ өөрынгөө выставкэдэ иимэ нэрэ үгөөб». Зүү шахуу фото-зурагуудые хамтаруулhан тус выставкын экспозици авторай үгэнүүдэй үнэн зүбые гэршэлнэ.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретарь Ю. Торсуев выставкэ нээгээ. Совет фотожурналистнууд М. Бугаева, Д. Бальтерманц, уран зохёолшо В. Захарченко гэгшэд немец нүхэрэй эрэлхэг зоригтойгоор, оюун бэлигтэйгээр бүтээгдэhэн фото-зурагууд тухай хэлээ.

Москвада байдаг ГДР-эй болон ДРВ-гэй посольствануудай хүдэлмэрилэгшэд, автор Т. Билхард «Илагдашагүй арад» гэhэн фотовыставкэ нээлгын баяр ёhолол-до байлсаа.

(ТАСС).

ТҮҮХЭТЭ ҮДЭРЫЕ УГТУУЛАН

КАРАКАС. (ТАСС). «Бүхы ажалшадай урда В. И. Ленин сэсэ мэргэн вождь, дэлхэй дээрэ эгээн түрүүшээр хүдэлмэришэн ангиин гүрэниие байгуулагша мүн. Венесуэлын, бүхы Латинии Америкын ажалшадые дарлалтаhаа сүлөөлхын түлөө, эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байхын түлөө тэмсэлдэ ленинизм теоретическэ ба практическа хүтэлбэри болоно», — гэжэ Венесуэлын ажалшадай нэгэдэмэл центрэй (КУТВ) резолюци соо хэлэгдэнэ. В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойдо бэлдэлгэдэ зорюулагдаhан КУТВ-гэй гүйсэдкомой заседани дээрэ энэ резолюци нэгэн дуугаар баталан абтаа.

Урда Вьетнамай патриодуудай амжалтанууд

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамhаа мэдээсэhэнэй ёhоор, Урда Вьетнамай патриодууд февралиин 23-най hүни Сайгон, Дананг, Гуэ болон Урда Вьетнамай хотонууд болон провинцинуудта байрлаhан американ-сайгон сэрэгшэдтэ амжалтатайгаар доботолоо. Патриодууд дайсанай сэрэгэй баазанууд, складууд, ба аэродромуудта сохилто хээ.

«Урда Вьетнамай арадай ба армиин шэнэ дайшалхы амжалтанууд баатар арадай тэмсэлэй эрэлхэг зоригой эрид шууд тэмсэлэй ба баатаршалгын тодо гэршэ болоно үгэнэ, — гэжэ «Куан Дой Нян Зан» газетэ бэшэнэ.

ХАЛУУН ХӨӨРЭЛДӨӨН

— Зай, Бальжимаа Данзановна, — гэжэ уулзаhан дороо хандабаб. — Хэр урагшатай ажал хүдэлмэритнай ябанаб? Иигэжэ асуугдаха ёhоороол асуугдаа hэн. Юуб гэхэдэ Шэбэртын сомоной Соведэй түрүүлэгшэ Юмжаб Дагбаевич тэрэниие эрхим hайн агитатор гэжэ тоолодог байба.

— Шадал зэргээрээ даа, — гэжэ тэрэ дарууханаар харюусаа hэн. Хэды шэнээн ехэ хүдэлмэринь эдээхэн үгэнүүд соо багташана гээшэб! Бальжимаа Данзановна Шэбэртын библиотекэдэ үнихэнэй хүдэлнэ. Дүй дүршэлтэй, яhала шадамар бэрхэ библиотекарь гэжэ тоотой юм. Гэбэшье hаруул уужам библиотекын байра баригдаhаншье haа, ууралаар халаагдадаг түхеэрэлгын үгы дээрэhээ жэлэй туршада орожо шадаагүй байhаар.

— Байрагүйдэжэ ехэтэ тулинабди. Шэнэ байрадаа оробол, жаргаха hэмди, — гэжэ тэрэ мэдүүлнэ.

Библиотекэнь хамта 6000 номтой. Саашадаа бүри олон болгохо түсэбтэй. Уншагшадыньшье жэл ерэхэ тума олошорно. Гансал шэнэ байрада библиотекын оруулагдаха тухай асуудалай табигдадаггүйнь халагламаар.

Бальжимаа Данзановна саг үргэлжэ холын отара, гүүртэнүүд дээрэ байhан малшадта ошожо, элидхэл, хөөрэлдөө үнгэргэдэг, hонирхоhон асуудалнуудтань тэграмжатай зохид харюу үгэжэ байдаг юм.

Һүни. Огторгойдо үй түмэн одомушэд ониб-аниб эмнисэгээлдэнэ. Зайн гал яаржа, айлнуудай сонхоор ялагар гэрэл газаа тээшээ адхарна. Үйлсөөр хэнэйшьеб шар-шүр гэшхэлхэнь дуулдаба. Тэрэниие айл бүхэнэй гэрэлтэ сонхо уряалhан мэтэ. Энэ хадаа Бальжимаа Данзанова гээшэ. Айл бүхэнэй хүндэтэй айлшан болонхой.

— О-о, Бальжимаамнай ерэ-э. Наашаа орожо hуугты, hониноо дуулгагты, — гэжэ ороhон айл бүхэниинь тэрэниие угтадаг.

Хүн зоной энэ үндэр хүндэлэ хүртэхэ гээшэ тиимэшье бэлэн бэшэ юм гэжэ өөрынгөө дүй дүршэл дээрэhээ Бальжимаа Данзановна ойлгодог болонхой. Илангаяа үбгэд, хүгшэд тэрэниие дуратайгаар угтадаг. Тэрэ Партизанай нэрэмжэтэ үйлсөөр ябаhаар ябажа, Убашын Доржындо сэбсэхэ оробо. Халуун сайгаа оошон hууhан хүгшэд дуратай агитаторайнгаа орожо ерэхэдэ, столдоо уриба. Бальжимаа Данзановна дэгэлээ тайлажа, өөрын хүн шэнги столдо hуужа, мартын 16-да үнгэргэгдэхэ hунгалта тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Эрхим хүбүүд, басагадаа нютагай Соведтэ hунгахаяа ойлгоhон Доржо үбгэн:

— Манай найдал hэшхэлые абажа ябаhан зон ха юм даа, hунгангүй яахабибди. Сомонойнгоо Соведэй депутадта дэбжүүлэгдэhэн кандидадууд тоо бүридхэлдэ абтагдаа гээшэ бэзэ. Эрхим хонишон Сэжэдмаа Аюшымнай этигэлымнай харюулхал ёhотой, — гэжэ омогорхоно.

Һонирхоhон, ойлгогдоогүй асуудалнуудтань Бальжимаа Данзановна дуратайгаар харюусана. Элэбхитэй агитатор энэ үдэшэ үшөө хэдэн айлаар орожо гараха ёhотой.

— Бальжимаа, орожо байгаарай. Бүри hонин юумэ мандаа дуулгахаш болтогой, — гэжэ хүгшэд гараха дээрэнь урина.

Айл бүхэндэ иимэ үгэ дуулажа ябахаhаа үнэтэй юун байхаб.

Ц. ХАМАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Шэбэртын эдэбхитэй агитатор Б. Д. Данзанова (баруун гарhаа хоёрдохинь) хөөрэлдөө үнгэргэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

НЭРЭ ХҮНДЫН ХЭРЭГ

Социалис хүдөө ажахые улам саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ Коммунис партимнай, тэрэнэй Центральна Комитет анхаралаа ехэл хандуулжа байдаг. Энэ талаар һүүлэй хэдэн жэлэй туршада али олон хэмжээнүүдые абаа гээшэб. КПСС-эй XXIII съездын, ЦК-гай мартын, майн Пленумүүдэй хараалһан зорилгонуудые хүсэндэнь хүргэхын түлөө, хүдөө ажахын үйлэдбэрине хүсэн түгэс болгохын түлөө хүдөө нютагуудта ехэшье юумэнүүд хэгдэнэ, аша үрэнь бодотоор харагдана.

КПСС-эй ЦК-гай октябрь һарада болоһон Пленум мүн лэ хүдөө ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсээ, тодо һонор тогтоол абаа. Манай артелиин коммунистнууд, бүхы гэшүүд октябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые баяр баясхалантайгаар угтаһаниинь мэдээжэ. Тэд партиин табиһан зорилгые гансал үгтэлгөөр дүүргэхэ бэшэ, харин бодото ажалаараа, ашa үрэ ехэтэй хэрэг үйлэнүүдээрээ харюулха зэргэтэй ха юм.

Пленумэй материалнуудай газетэнүүдтэ толилогдоһон дары колхозой гэшүүдэй суглаанууд зарлагдажа, тэндэ тусхай асуудал табигдаа һэн. КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленумэй табиһан зорилгонуудые бэелүүлхын тулада ямар юумэ хэхэ байһанаа тодорхойлһон байнабди. Энэ шухала хэмжээ ябуулга хадаа табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ түйлаха социалис уялгануудые абалгатай тудаһан юм.

Тиигэжэ манай артелиин гэшүүд 1969 ондо гүрэндэ 3400 центнер мяха, 8600 центнер һү, 700 центнер нооһо худалдаха, үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2000 килограммһаа дээшэ һү һааха, хонидой толгой бүриһөө 2,9 килограмм нооһо хайшалжа абаха зорилго урдаа табиба. Тэрээнтэй хамта зуун эхэ мал бүхэнһөө 90 тугал, 80 хурьга түлжүүлхэ уялгатай. Тиигээд байтарнай манай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишод республикын малшадта хандаһан уряа бэшэг газетэнүүдтэ тунхаглаа, шэнэ, дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаһан тушаагаа мэдээсээ, эрхим үрэ дүнтэй түлөө социалис мүрысөө республика дотороо дэлгэрүүлээ гэһэн эдэбхи гаргаа. Тэрэ үүсхэлыень КПСС-эй обком үндэрөөр сэгнээ һааб даа.

Хуршанэрэй уряа манай хонишодой сэдьхэл яһала хүлгөөгөө гэшэ. Зарим хонишоднай урда абаһан уялгануудаа шэнэлхэ, урда урданайхиһаа һайн амжалта түйлаха гэжэ шиидээ. Энэ жэлдэ хонишоднай бүхы дээрээ 8400 хурьга түлжүүлжэ, эхэһээнь һалгааха болотор тус тусайнь шэгнүүрые 22 килограммда хүргэхэ гэлсэбэ. Тиихэдэ түрүү хонишод Г. Долгуров, Б. Жигмитов, С. Хандуев, В. Бизьяев гэгшэдэй уялганууд бүришье дээгүүр.

Колхозой правлени ба партком малшадай социалис мүрысөөнэй гурим урданайхиһаа ондоошог болгоо. Хэрбээ урдань мүрысөөнэй ябасые жэлэй дүнгөөр харуулдаг байгаа һаа, мүнөө арба хоноод, һара болоод лэ согсолжо байха бологдобо. Мүрысөөн хадаа гансал саарһан дээрэ харуулагдаад дүүрэхэ бэшэ. Тэрэнэй дүн үйлэдбэриин суглаанууд дээрэ хото зүбшэгдэжэ байха. Мүрысөөндэ эрхимлэһэн хүнүүд үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаха, магтуулха байна. Жэшээнь, хурьга абалгын үедэ һарын туршада хамагһаа олон хурьгадые абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байһан хонишодой бригада «Хонишодой эрхим бригада» гэжэ алтадан бэшэгдэһэн дамжуулгын улаан вымпелдэ, 30 түхэригэй бэлэг шанда хүртэхэ байна. Хоёрдохи һуури эзэлэгшэдтэ 25 түхэригэй, гурбадахида гарагшадта 20 түхэригэй бэлэг барюулагдаха болоно.

Малай үбэлжэлгын, түл абалгын халуун һаһата үедэ малшадые культурна ажаһуудалай талаар үдэр бүриинь эрилтэ, хэрэглэмжые һайнаар хангажа байха асуудалда анхарал онсо хандуулагдана. Гарагай табан бүриидэ библиотекын, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд, агитаторнууд малшадта ошожо байдаг гурим тогтоогдоо. Малшадай байдаг газар бүхэндэ эмтэй хайрсаг бии. Газетэ, журналнуудые эзэдтэнь саг соонь хүргэнэбди. Айл бүхэн радиоприёмниктой.

Малай үбэлжэлгын эхилһэн сарһаа хойшо малшадай дунда партийна нүлөө үргэдхэхэ зорилго табигдаа. Тиигэжэ хэдэн коммунистнуудые малшад болгообди. Мүнөө партиин 37 гэшүүд малшадаар хүдэлнэ. Эдэнэр партийна организацимнай 40 процентнь болоно. Табан жэлэй дүрбэдэхи шиидхэхы жэлые коммунистнууд һаалишад Б. Машиева, Р. Будаева, У. Ванданова, А. Дансарунова, хонишод Б. Чойнзонова, С. Хандуев, Ц. Лубсанова болон бусад һайнаар эхилээ. Энэ эршээ зааша һуладхахагүй, бусадтаа жэшээ харуулан хүдэлхэ байһандань партком этигэл дүүрэн.

Артелимнай бүхы гэшүүдэй, коммунистнуудай эрмэлзэл партиин абаһан хэмжээнүүдые ашa үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, һайн, бүри һайн амжалта түйлаха хэрэгтэ зорюулагдана. Табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ, агууехэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе амжалтатайгаар угтаха зорилго урдаа табиһан манай колхозой үргэн нийтэ ажалшад хэлэһэндээ хүрэхэл байха. Энэ талаар арга боломжо элбэг, хүсэ шадал, эдэбхи үүсхэлээршье барагдашагүй.

Д. ЦЫДЫПОВ.
Сэлэнгын аймагай «Эрдэм» колхозой парткомой секретарь.

ҺАЙН ХАРУУҺАН ХЭРЭГТЭЙ

Адуушанай һанамжа

Адуун гээшэ бэшэ малда орходоо үһэ ноһоор бага, хүйтэндэ түргөөр даарадаг, хибэдэһэлдэггүй, үдэр һүнигүй эдеэлжэ ябадаг амитан юм.

Доболиг, бүтүүли газарнуудай хагданда эдеэлжэ ябадаг хээрын адуун һүрэг үбэлэй сагта уһа, дабһа ехээр һанадаг. Тиимэһээ хүйтэнэй үедэ үдэр бүри тэдэниие уһалжа байбал ехээр даарахагүй, бэеэ халаажа, һайнаар эдеэлдэг. Ехэ саһатайда адуун балай турадаггүй. Харин намартаа, эртэ саһанай ороогүй болбол тэдэнэр түргэн саг соо туража захалдаг.

Хабарай хүшэр хүндэ сагта гүүнүүд түрэжэ захалдаг. Түл абалган — адуушадай эгээл харюусалгатай үе болоно. Адууһаа элдэбын түл түрэдэг. Хээрэ, бэлшээри соогоо түрэһэн унагадые хабарай хагсуу һалхи, шуурганһаа хамгаалха, хүйтэн газар дээрэ үни хэбтүүлэнгүй хүллүүлхэ, бушуу түргэнөөр тэнжээхэ ёһотой бологдодог. Тиимэһээ түл абалгын үедэ һүрэгүүдээ харууһалангүй, миин орхижо яажашье болохогүй гэжэ дүршэл ехэтэй, бэрхэ адуушад һайса мэдэдэг.

Хабар эртэ, адуундаа түрүүшын ногоо эдюулхын тула гол горхонуудые тойроод, хагдыень галдахада һайн.

Зунай сагта манай адуун һүрэгүүд хүбшэ тайгын эдиин бэлшээритэй голнуудта зуһажа, һайнаар таргалдаг. Энэ үедэ тэдэниие иишэ тиишэнь ехээр ябуулжа болохогүй.

Намар эртэ хүсэшэн, шадал багатай адуунуудые һүрэгһөөнь илгажа, аминдань харууһалха, эдеэлүүлхэ шухала. Иигэжэ тэжээгдэһэн адуун бэлээр тураад орхихогүй, муу байтаа һаа, түргэн зaһараад орхидог.

Бидэ 4 хүн мүнөө тиимэ хүгшэн, шадал багатай 130 тэжээбэри адуу харууһалжа байнабди. Тэдэнэр һайн, муугаараа 3 бүлэг болгогдоод, аминдаа хашаануудсоо байлгагдана.

Тэдэнээ үдэр бүри хоёр дахин уһалжа, 4 дахин үбһэ үгэнэбди. Эгээ муунуудтань сүүдхэдээ хоёр дахин хошоод килограмм талхатаряанай зүйл нэмэжэ үгэлсэнэбди. Муудаһан адуу амяарнь харууһалхада тэдэнэр түргэн заһардаг.

Тэжээгдэхэ адуунайнгаа үбһэ, тэжээлыень зундаа өөһэдөө бэлдэдэг гээшэбди. Үнгэрһэн жэлдэ манай звено 2 мянга гаран центнер үбһэ хуряажа абаһан байна. Тэрэмнай мүнөө жэлдэ элбэг хүрэхэ ёһотой гэжэ һанагдана. Бэлдэһэн үбһэ, түлеэгээ машина, тракторaap зөөнэбди.

Совхозой центрһээ холо — хүдөө газарнуудта үбэлжэжэ байһан адуушадай өөрынь байра, байдал мүнөө аргагүй һайжараа. Үбэлжөөндэмнай шэнэ байрын гэрнүүд, дал хорёонууд олоор баригдаһан байна. Сүлөөтэй сагтаа адуушадай ном уншадаг, радио шагнадаг болоо.

Тиимэһээ манай Инсэнгын совхозой эгээл олзо ехэтэй һалбари болохо — адуун һүрэгэйнгөө тоо толгой жэлһээ жэлдэ бүри олошоруулжа, гүрэндэ адуунай хямда мяха ехээр тушаажа байха дүүрэн арга боломжотойбди. Байгша ондо 100 гүүн бүриһөө 75 унага абаха гэһэн социалис уялгаа адуушадай заатагүй дүүргэхэ байха.

М. БАЗАРСАДУЕВ.
Яруунын аймагай Инсэнгын совхозой адуушан.

Зураг дээрэ: совхозой түрүү адуушан М. Э. Базарсадуев (зүүн гарһаа) адуунай отделениие эрхилэгшэ Л-П. Б. Дымбрылдэнэй ажал хэрэг тухайгаа хөөрэлдэжэ байна.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

ЛЕЙПЦИГТЭХИ ЛЕНИН[Э] НАНГИН ГАЗАРНУУДА[АР]

Лейпциг хото — мүнөө ГДР-эй промышленна, худалдаа наймаанай, соёлой ехэ түб газарнуудай нэгэн болоно хой. Энэ зуун жэлэй эхеэр эндэ Владимир Ильич Ленин байрлажа ажаллаһан юм. Агуу багшын нэрэ алдартайнь хотынгоо холбоотой хадань, лейпцигэйхид омогорхоно. Энэ дамжуулгын автор хэдэн жэл ГДР-тэ ТАСС-ай корреспондентээр хүдэлхэдөө, хэдэн удаа Лейпциг ерэһэн, Владимир Ильичэй байрлаһан газарнуудаар ябажа хараһан байна.

Лейпцигтэ ерэхэдээ, Пробстхейдэ гэжэ хүдэлмэришэнэй райондо ошохые, мүнөө алдар суутай болоһон байшанда орожо харахые оролдодог хүм. Городой захын энэ районодо Руссенштрассе гэжэ нэмээгүйхэн үйлсэ бии юм. Эндэхи нэгэ дабхар, дүрбэн сонхотой набтархан гэртэ, СДПГ-эй гэшүүн Герман Рад гэгшын типографи байһан. 1900 ондо Владимир Ильичэй хүтэлбэри доро «Искра» гэжэ нийтэроссин марксис газетын түрүүшынь номер бэлдэгдэжэ хэблэгдэһэн юм. 48-дахи энэ байшан музей-типографи болгогдонхой. Эндэ ород үзэгүүдтэй кассын хайрсагууд, хэблэлэй машина хадагалагдажа байдаг. Немецүүд, мүн харин оронуудһаа ерэһэн хүнүүд «Искрын» түрүүшын номерой буулгабарине эндэ харадаг.

Типографиин эзэнэй нэрэнь, типографиин хаана байһаниинь имагтал ГДР-эй тогтоһоной һүүлээр, мүнөө сагай түүхэ шэнжэлдэг немец институдай оролдолгоор, хүн зоной туһаламжаар олдоһон. Владимир Ильич хэдэ дахин Лейпциг ошоһон юм. Хожомшог — 1912—1914 онуудай үеэр тэндэ ерэжэ, ород революционернүүдтэй уулзаһан, элидхэл хэһэн, хэдэн зохёол бэшэһэн байна.

Нэгэтэ Лейпциг ошоходоо, Цвенкауэрштрассе үйлсын 11-дэхи номерой гэрые бэдэржэ олоод, урдань Владимир Ильич Лениние гэртээ байрлуулһан Курт Ремер гэгшэтэй танилсабаб. Хожомынь тэдэнэйдэ хэдэ дахин ороһонби. Курт Ремер — Германиин хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй ветеран, 1906 онһоо социал-демократическа партиин гэшүүн, 1946 онһоо Германиин Нэгэдэмэл социалис партиин гэшүүн. Ильичэй нэрэтэй холбоотой шухала баримтануудые бэдэрхэдэмнай тэрэ туһалаа һэн.

— 1914 оной эхеэр Владимир Ильич Ленинтэй танилсаһан хүм, — гэжэ Курт Ремер хөөрэнэ. — Тиихэ сагта материальна ядалдадаг байһан тула нэгэ таһалгадаа ород эмигрант В. Загорский гэгшые байлгабаб. Нэгэтэ тэрэмни дундуур наһанай, набтаршаг бэетэй, хуушабтар хара пальтотой, танигдаагүй хүниие асарба. Энэмнай элитэ революционер Ленин гээшэ. Хэдыхэн саг соо Лейпцигтэ нюусаар байхаяа ерээ гэжэ Загорский кухнида ороходоо намда хэлэбэ. Лениниие манайда байлгаха гэлсэбэбди. Тиигээд хэдэн үдэр манайда байрлаа һэн.

Россидахи революционернүүдтэй Ленин холбоо тогтоохо ёһотой болобо. Тэд ород эмигрантнуудай бэшэгүүдые цензурын шалгадаг байһан тула юрын аргаар холбоо тогтоохонь бэрхэтэй һааб даа. Бага сага юумэнүүдые Росси руу ябуулхадамни туһалыт гэжэ Ленин намда хэлээ бэлэй. Ном гадарладаг мэргэжэлтэй байһан хадаа хүүгэдэй уншаха хоёр ном гоё зурагуудтайгаар, ехэ формадтайгаар бэлдэжэ гадарлабаб. Зурагуудынь досоогоо хүнды, зузаан хабтаһан гадарнууд дээрэ наагдаһан юм. Нимгэхэн саарһан дээрэ хэблэгдэһэн нюуса газетэнүүдые: Владимир Ильичэй эльгээхэ гэһэн бэшэгүүдые тэрэ хүндынүүд соо хэбэб. Тэдэ «номууд» тусхайта газартаа хүрэжэ ошоо гэжэ һүүлдэ Загорский намда хэлээ һэн.

— Тэрэ үеэр ород революционернүүд заримдаа арбан таба — хорёороо манайда ходо суглардаг байгаа. Минии һамган Марта гэрэйнгээ ажал хэжэ, айлшадтаа хоол бэлдэжэ, ходол сүлөөгүй байдаг һэн. Ленин бидэнтэй немецээр хөөрэлдэдэг бэлэй. Эдеэ хэхэдээ бэрхэ гэжэ Мартые магтадаг, өөрыень хүндэлдэг байһанаймнай түлөө халуун баяр хүргэдэг һэн...

Арадай засагай тогтоһонһоо, манай республикын эмхидхэгдэн байгуулагдаһанһаа хойшо Марта бидэ хоёрой урданаймнай нюуса мэдээжэ болоо. 1957 ондо Лейпцигтэ Владимир Ильич Ленинэй музейн нээгдэхэдэнь, би консультант болобоб. Юундэб гэхэдэ, аһанаймнай байра үгы болошоһон хадань, манайда Ленинэй байрлаһан таһалгын ямар байһые һанажа, заажа үгэхэ ёһотой болоо ха юмбиб, — гэбэ.

Роза Люксембургын үйлсын 19—21 номерой байшандахи Владимир Ильичэй музейда тэрэ үбгэнтэй ошожо харабабди.

Музейһээ бусахадаа, Петерстейнвег үйлсөөр гүйлгэлдөөбди. Курт Ремер машинаяа байлгуулаад, үйлсын нүгөө таладахи нэгэ байшан тээшэ зааха зуураа, иигэжэ хэлэбэ: «Балконтой, 13-дахи номерой гэрые харанагта? Эндэ үмсын столово байһан юм. Нэгэтэ Ленин эндэ ород эмигрантнуудай суглаа үнгэргөө бэлэй».

Һамгантаяа хоюулан уряалаар Москва ошоод ерээ һэмди. Мавзолейдэ орожо, Владимир Ильичэй дүрэ шарайе хараабди, Ленинэй Түб музейдэ орообди гэжэ Курт Ремер хөөрэбэ.

Лениниие нюураараа таниха ондоо нэгэ хүнтэй Лейпцигэй захын зохидхон гэр соо ородоор хөөрэлдөөб. Алтан хүрээ соо һуулгагдаһан Владимир Ильич Ленинэй томо дүрэ зураг эли газарта үлгэгдэнхэй. Энэ гэрэй эзэн эхэнэр үнинэй немец коммунистка Дина Гельбке гээшэ. 1891 ондо Польшын Лодзи хотодо түрэһэн, 1905 оной хубисхалта хүдэлөөнэй үедэ залуухан басаган ябатаршье һаа, олон зоной хабаадалгатай, һүр ехэтэ жагсаалда хабаадалсаһан, тэрэнэйнгээ түлөө баригдажа тушаагдаһан намтартай. 1906 ондо РСДРП-дэ ороһон, һүүлээрнь Германи ерэхэдээ, Германиин Компартиин гэшүүн болоһон юм.

— 1909 оной эхеэр түрүүшынхеэ Владимир Ильич Лениниие хараһан хүм, — гээд Дина Гельбке хөөрэнэ. — Ородой политэмигрантнуудтай ходо барисалтай байдаг, Лениниие һайн танидаг һэм. Нэгэтэ эмигрантнуудай суглараһан байрада ороходомни, эндэ Ленин бии гэлсэбэ. Эндэ гэхэдээ, городто тэрэнэй ерээд байһыень лэ хэлсээ юм аабза гэжэ һанаа бэлэйб. Теэд Ленин, энэл гэр соо байһан байгаа.

— Гэрэй эзэн нүгөө таһалгынгаа үүдэ нээбэ. Тэндэ ороходоо Владимир Ильичтэй ушарhа һэм. Ленин нэгэ юумэ уншажа һууба. Намайе харамсаараа бодоод, гарыемни адхаа. Ехээр бахардаад, солоохойшье ороодүй байтарни, дээрэ дээрэһээнь асуудалнуудые һуража эхилбэ. Хүнэй хөөрэһэн юумые түрүүшынь үгэһөө ойлгодог байжа, намайе ехэтэ гайхуулаа һэн.

— Тэрэ сагта Цайтцерштрассе, 13-да (мүнөө Карл Либкнехт-Штрасседа) байһан ород клуб соо нэгэ суглаанай болохо үеэр Лениниие хоёрдохёо хараһан, үгэ хэлэхыень шагнаһан байнаб. Эндэ сугларһан гуша-дүшэн хүнэй урда Ленин элидхэл хэхэдээ, Россидахи хубисхалта хүдэлөөнэй шэнэ дэбжэлтэ тухай хөөрэһэн, меньшевигүүдэй хараа бодолые хурсаар шүүмжэлһэн юм.

— 1912 оной февралиин 22-то Ленинтэй үшөө дахин уулзаа һэм. Тиихэдэ хэдэ дахин тэрээнтэй хөөрэлдөө һэнби.

— 1914 ондо Лейпцигтэ Лениниие һүүлшынхеэ хараа бэлэйб.

Национальна асуудалаар, шэнжэлхы удхатайгаар бэшэгдэһэн тобшохон һанамжануудаа хэлэжэ үгөө һэн даа. Таби-жаран хүн, тэрэ тоодо олон немец нүхэд суглараа һэмди. Ленин угаа эрид хурсаар үгэ хэлээ, тэмсэлдэ уряалаа, можо бологшодые элиршэлэн шүүмжэлээ һэн.

— Владимир Ильич Ленинэй наһа бараһан тухай гашуудалта мэдээсэл 1924 ондо Лейпцигтэ дуулдаһан юм. Тиихэдэ Ленинэй дурасхаалай үдэшэ эмхидхээ һэм. Владимир Ильичэй наһа бараһаар жэл үнгэрөөд байхадань, тусгаар программатай үдэшэ үнгэргөө һэмди. Эндэ табяад гаран коммунистнууд байлсаа бэлэй. Уран һайханай талыень ... хубинень Бруно Апиц ... юм. Тэрэ хүн һүүлд[э] ...дын концлагерьта ... Мүнөө ГДР-тэ нийт[э] ... ажал ябуулагша бол[оһон] ... жэмэй багша Альф[ред] ... тэасс тэрэ үдэш[э] ... мэйнь талые даагаа һ... да эсэргүү хүдэлөөнд[э] ... найнь түлөө 1943 он[ой] ... 5-да тэрэниие гитлеро[ор] ... залһан юм...

Коммунист хүгшэн ... лобо. «Хүдөөгэй үг... гэһэн Ленинэй номые ... таг дээрэһээ иража ... ном 1903 ондо Жене[ве]... дэжэ гараһан, долоод[...] дээрэ «Россин соц[иал-демокра]тическа хүдэлмэришэ[д...] Центральна Комитет[...] рээн тамгатай байба. ... мократиин тактика ... Плеханов юу хэлэнэб! ... доо ном дээрэнь ... тамга дарагданхай. Эн[э] ... ондо Петербургда «... хэблэлээр барлагд[...] Элээн тухай Дина Ге[льбке] ... жэ эхилбэ.

— 1914 ондо Лей[пциг...]дой эмигрантнуудые ... жээ һэн. Курт Реме[р] ... мир Ильич Лениниие ... ша Загорский ород ... нернүүдэй библиоте[к...] тай, тэрэ тоодо Лени[н...] зохёолтой хайрсаг н[...] юм. Эдэ номуудые т[...] соо хээд газарта бу[...] жэл хадагалһан ... һүүлээр эдэ номуу[д...] арадта бэлэг болгон ... һэм. Фото-буулга[...] тиихэдэ абтаһан бай[...] заримые СЕПГ-эй ... Комитет намда бэлэг[...]

Дина Гельбке үнд[эр] ... болобошье, Ленинэй ... эдэ үдэрнүүдтэ ГДР-[эй] ... Национальна армиин, ... хи Совет сэрэгүүдэй ... рэгшэдэй үмэнэ, немец ... вет пионернүүдэй урд[а] ... диогоор, СЕПГ-эй окру[г...] гуулида ошожо, немец ... лэнүүд дээрэ үгэ хэл[...]

— Социал-демократ[...] үзэл баримталдаг хүсэ[...] гэдүүлхэ хэрэгтэ Влад[имир] ... Ленинэй дүүргэһэн үү[...] уласхоорондын болон ... дэлмэришэнэй хүдэлөө[н...] нэй үзүүлһэн нүл[өө] ... агууехэ революционер, ... хан сэдьхэлтэй хүн ... димир Ильич тухай х[өөрэ...] хые хүсэдэгби, — гэбэ.

Лейпцигтэхи «Искр[ын] ... соо, мүн Владимир Иль[ич...]нэй музей соо хүнүүд ... талархалаа бэшэһэн з[...] тэрые иража хараба[...] ондоо хэлэнүүд дээрэ ... хэй. Владимир Ильич ... нэрэтэй холбоотой түү[х...] хаалнуудые нангинаар ... байһанайнь түлөө неме[ц] ... баяр баясхалан хүргэ[...]дые тэндэнь уншанаб[ди]. ...ниин Демократическа ... када шэнэ ажабайдал ... тайгаар зохёон байгуул[...] Ленинэй суртал угаа ... шанартай гэжэ немец ... һайшаал талархалай ... дотор хэлэгдэнэ.

Владимир Ильич Лен[инэй] ...һан замаар дабшагша ... ажалшад Ильичэй мүн[...] хаалые нангинаар хүнд[элнэ].

Е. БАШМАЧ[НИКОВ].
(Т[АСС])

НЮТАГАЙ СОВЕДҮҮД ҺУНГАЛТЫН УРДА ТЭ[...]

Манай орон соо мүнөө үедэ һунгалтын кампани үргэнөөр ябуулагдажа байна. Мартын 16-да бүхы союзна республиканууднаймнай хизаарай, областной, окружной, районно, городской, сельскэ болон поселково Соведүүдтэ һунгалта болохонь. Арад зонноймнай эрхим түлөөлэгшэд энэ үдэр нютагай Соведүүдтэ һунгагдахань гээшэ.

Нютагай Соведүүдтэ һунгалтын бэлэдхэлдэ олон миллион совет хүнүүд эдэбхитэйгээр хабаадана. Партийна организацинуудай хүтэлбэри доро һунгалтын участогуудай, тэрэшэлэн агитпунктнуудай болон һунгагшадай клубуудай ажал хүдэлмэри ябуулагдажа эхилээ.

Энэ мүнөө болохоёо байгаа һунгалтамнай коммунис партиин болон совет гүрэнэй үндэһэ һуури табигша В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө үргэнөөр дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй асари дэбжэлтын оршон байдалда үнгэрхэнь. Промышленностьда болон хүдөө ажахида, барилга болон транспортда, мүн бусадшье арадай ажахын һалбаринуудта хүдэлдэг ажалшад КПСС-эй XXIII-дахи съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө, табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө хүсэ шадалаа гамнангүй шармайна.

Ээлжээтэ һунгалтанууд нилээд ехэ удха шанартай нийтэ-политическэ хэмжээ ябуулга мүн. Совет зон һунгалтаяа бүгэдэ арадай һайндэр гэжэ тоолодог, ажалай амжалтаар угтадаг заншалтай болонхой. Мүнөө Москва, Ленинград, Горький, Свердловск, Киев, Минск, Тбилиси, Алма-Ата, Рига болон оронноймнай бусад городуудай түрүү предприятинуудай коллективүүд ажалай эрхим амжалтануудые түйлана.

Һунгалта хадаа нютагай Соведүүдэй хүдэлмэриин үрэ дүн гаргаха шухала шатань болодог. Нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй, саг үргэлжын комиссинуудай болон депутадуудай хүдэлмэри имагтал һунгуулиин үедэ ёһотоор шалгагдана бшуу. Тиимэһээ ажахын болон соёл культурын хүгжэлтын хэрэгтэ совет эмхи зургаануудай хэр зэргэ хубитаяа оруулһан ушар мүн лэ һунгуулиин кампаниин үедэ тоборуулагдадаг байна.

Манай ороной политическэ үг үндэһэн болохо ажалшадай депутадуудай Соведүүд хадаа үргэн арад нийтын дунда нилээд ехэ эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулдаг, парти болон гүрэнэй зүгһөө табигдаһан ажахын зорилгонуудые бэелүүлгэдэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлдэг байна. Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүд хадаа Соведүүдэй эгээл үргэн нийтэ һалаань болоно. Юуб гэхэдэ, нютагай Соведүүд хүн зоной дунда ажалладаг, тэдэнтэй сэхэ холбоо барисаатай байдаг шуу. Тэрэшэлэн арад зоной эрилтэнүүдые гүйсэд һайн мэдэдэг, тэдэ эрилтэнүүдыень дүүргэхэ талаар бага бэшэ хүдэлмэри хэдэг байна. Гүрэнэй болон нютагай асуудалнуудые холбожо, юрын эрхэтэдэй гүрэн түрын асуудалнуудые шиидхэхэ арга боломжо олгоно.

СССР соо дүн хамта 49 мянганһаа үлүү нютагай Соведүүд тоологдодог. Эдэ Соведүүдтэ олон миллион нийтын эдэбхитэдтэ түшэглэн ажалладаг 2 миллион үлүүтэй депутадууд арадай ашa туһада хэшээл оролдолгоёо зорюулжа байдаг. Советскэ Союзай Коммунис парти хадаа Соведүүдэй хүдэлмэриие хүтэлбэрилхэ зуураа, тэдэнэй ажахын болон культурна байгуулалтада дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлхын тула саг үргэлжэ һанаагаа табижа байдаг. Тэрэшэлэн Соведүүдэй ажал хүдэлмэриие һайжаруулгада, гуримшуулгада ехэ нүлөө үзүүлдэг. «Ажалшадай депутадуудай сельскэ болон поселково Соведүүдэй ажал хүдэлмэриие һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолой абтаһанһаа хойшо хоёр жэл үнгэрөө. Энэ тогтоолые бэелүүлхэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа. СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй гаргаһан «Ажалшадай депутадуудай сельскэ болон поселково Соведүүдэй гол эрхэ болон уялганууд тухай» гэһэн Указай үндэһөөр 1968 оной зун Верховно Советэй сессинүүд дээрэ тусхай хуулинууд баталагдан абтаа һэн.

Һүүлэй үедэ Соведүүдэй үүрэ хараа байса ехэ болоо. Нютагай Соведүүдэй эрхэнүүд үргэдхэгдөө. Тэрэнэй ашаар экономико болон соёл культура хүгжөөхэ хэрэгтэ бии байгаа боломжонуудаа Соведүүд дүүрэнээр ашаглаха аргатай болоо. Энээниие олон тоото жэшээнүүдээр баримталжа болоно.

Соведүүд болон тэрэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүд нютагай промышленностиин хүгжэлтэдэ илангаяа ехэ анхарал хандуулна. Жэшээлхэдэ, ажалшадай депутадуудай Пермскэ областной Совет энэ асуудалые жэлэй саада тээ сесси дээрэ хаража үзөө һэн. Сессидэ бэлэдхэхэ үедэ нютагай промышленностиин предприятинуудай хүдэлмэри нарин нягтаар шалгагдаа һэн. Тэрэнэй ашаар нютагай промышленностиин предприятинуудые саашань хүгжөөхэ, арадай хэрэглэмжын эд бараануудые ехээр гаргадаг болохо зорилготой хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа. Үшөө нэгэ жэшээ. Шэтын областиин районно гүйсэдхэхэ комитедүүд хүдөө нютагуудта культурна болон ажаһуудалай барилга үргэнөөр дэлгэрүүлхэ тухай тон шухала дурадхал хоёр жэлэй саада тээ оруулаа һэн. Энэ үүсхэлынь областной гүйсэдхэхэ комитедэй зүгһөө дэмжэгдээ бэлэй. Тиин хоёр жэлэй туршада областьдо 350 гаран социально-культурна эмхи зургануудай байшангууд, 200 гаран худалдаа наймаанай болон ажаһуудалай эрилтэ хангадаг предприятинууд баригдаа.

Хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ һайнаар хангаха асуудалда нютагай Соведүүд илангаяа ехэ анхарал хандуулна. Илангаяа хүдөө нютагуудта ажаһуудалай эрилтэ хангалга һанаһанда хүрэдэггүйнь мэдээжэ. Тиимэһээл энэ талаар нилээд ехэ юумэн һүүлэй жэлнүүдтэ хэгдээ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшээ болгон Смоленскэ областиин нютагай Соведүүдэй дүй дүршэл дурдая. Эндэ колхоз болон совхозуудай мүнгэн зөөреэр 230 гаран ажаһуудалай эрилтэ хангадаг мастерскойнууд баригдаа. Тэрэшэлэн нютагай Соведүүд город, тосхон, һууринуудай болбосон түхэлтэй болохо хэрэгтэ нилээд ехэ анхаралаа хандуулна. Хүдөө нютагуудта культурна болон ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха предприятинууд жэлһээ жэлдэ олон болоно. Зарим областьнуудта эдэ предприятинуудай гаргашануудые колхоз болон совхозууд бэе дээрээ даажа абадаг байна. Үнгэржэ ерэхэдээ, эндэ хүдэлхэ хүнүүдыешье хэлсээ баталаад, тэдэ предприятинуудта эльгээжэ туһална. Имэрхүү жэшээнүүдые бүхы хизаар, область, автономито болон союзна республиканууда ажабайдалһаа дурдажа боломоор.

Нютагай Соведүүдэй депутадуудаар элдэб мэргэжэлтэй хүнүүд һунгагдана. Тэдэнэй дунда үйлэдбэриин түрүүшүүл, багшанар, врачнууд болон бусадшье мэргэжэлтэд бии. Эхэнхи депутадууд өөһэдынгөө һунгуулиин округуудта нилээд ехэ хүдэлмэри хэнэ. Жэшээ болгон ажалшадай депутадуудай Хабаровска городской Советэй депутат Софья Михайловна Куренщиковае дурдая. Политехническэ институдай багша энэ нүхэр байд гээд лэ һунгагшадтаяа уулзадаг, Соведүүдэй абаһан шиидхэбэринүүдтэй тэдэнээ танилсуулдаг байна. Гадна һунгагшадайнгаа эрилтэнүүдые дүүргэхэ хэрэгтэ нилээд ехэ хэшээл, оролдолго үүсхэл гаргана. Иимэ эдэбхитэй депутадууд хүдөө нютагуудташье олон бии юм. Тэдэнэй хэжэ, бүтээжэ байһан хэрэгүүд олоной һайшаалда хүртэдэг.

Депутадуудай эмхидхэхы хүдэлмэриин гол формо хадаа Соведүүдэй сесси мүн. Зүгөөр депутадууд имагтал сессиин хүдэлмэридэ хабаадаад, уялгаяа дүүргэһэн дээрэ тоолодоггүй. Тэдэнэр гүрэн түрын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ондоошье аргаар хабаададаг байна. Жэшээлхэдэ, сесси хоорондохи хугасаа соо олонхи депутадууд Соведүүдэй саг үргэлжын комиссида эдэбхитэйгээр хабаадана. **Манай ороной нютагай Соведүүдэй дэргэдэ мүнөө үедэ 300 мянга гаран саг үргэлжын комиссинууд бии юм.** Комиссинуудай хүдэлмэридэ депутадуудһаа гадна олон миллион эдэбхитэд хабаададаг байна. Эдэ комиссинууд соведүүдэй гол зорилгоёо бэелүүлгэдэ сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргэдэг, юуб гэхэдэ, комиссинуудай ашаар лэ Соведүүдэй хүдэлмэридэ үргэн нийтэ ажалшадай түлөөлэгшэд хабаадана бшуу. Эдэ саг үргэлжын комиссинууд сесси дээрэ харагдаха асуудалнуудые бэлэдхэхэдэ нилээд ехэ туһаламжа хүргэдэг. Тэрэшэлэн Соведүүдэй гаргаһан шиидхэбэринүүдые дүүргэлгые нарин нягтаар хинан шалгадаг байна.

Партиин XXIII-дахи съездын болон КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые дү[...] нютагай Соведүүд эмх[и] ... нийтынгээ хүдэлмэри[...] лээд дээшэлүүлээ. Тиих[э] ... туцяар хараалагдаһан ... нуудые нарин нягтаар ... лоо. Гүйсэдхэхэ комите[д...]дэй болон арад зоной ур[...] жэ тоосожо байдаг бол[...]

Гэхэтэй хамта нютаг[ай] ...дэй хүдэлмэридэ үшөөд ... нууд бии байһаар. Мүн[өө] ... байгаа һунгуулиин кам[пани] ... манай ороной хүн зон ... тэ депутадуудые һунга[...] Соведүүдэй хүдэлмэри[...]дэнэй эмхи зургаануу[д...] лэгдэһэн эрилтэнүүдые ... һаниинь элитэ. Тэрэшэ[лэн] ...дэй хүдэлмэриие саа[ша] ...руулха хэмжээ ябуу[л...] раалха бэзэ гэжэ хүлеэг[дэнэ] ... дуудта кандидадуудтай ... үедэ һунгагшад тэд[...] шадабари тухай хөөр[...] нийтын ажалда хэр з[эргэ] ...гыень зүбшэхэ, захяанууд ... бэзэ гэжэ найдагдана. Т[иимэ]... ведүүдтэ эрхимүүдэй һ[унга]...һаниинь дамжагүй.

Ленинскэ партиин хү[тэлбэри до]ро ажалшадай депута[дуудай нюта]гай Соведүүд манай ор[ондо комму]низм байгуулха хэрэ[г...] тула хүсэ шадалаа, орол[долгоёо гам]нахагүй бэзэ гэжэ бата ...

Г. С[...]

Н. К. КРУПСКАЯГАЙ ТҮРЭҺӨӨР 100 ЖЭЛЭЙ ОЙ ГҮЙСЭБЭ

Н. К. КРУПСКАЯ. (1924 он). ТАСС-ай фотохронико.

АГУУЕХЭ ПЕДАГОГ—МАРКСИСТ

Коммунис партиин элитэ ажал ябуулагша, совет соёл гэгээрэл эмхидхэгшэ, агууехэ педагог-марксист Надежда Константиновна Крупскаягай түрэһөөр 100 жэл гүйсэбэ. Н. К. Крупская Петербургда, түрүү һанал бодолтой бүлэдэ 1869 оной февралиин 26-да түрэһэн. Үшөө гимназида һуража байха үедөө багшын мэргэжэл шудалжа, үгытэй ядуу арад зондо эрдэм ухаа олгохо гэһэн эрмэлзэлдэ абтаа һэн. Петербургска эхэнэрнүүдэй дээдэ курсда һурахадаа, революционно һанал бодолтой студентнэрэй бүлгэмдэ хабаадажа, К. Маркс, Ф. Энгельсын зохёолнуудтай танилсаа. 1891 онһоо Надежда Константиновна Шлиссельбургска үдэшын һургуулида хүдэлжэ эхилнэ. Эндэ байхадаа Н. К. Крупская хүдэлмэришэдэй дунда политическэ ба педагогическа хүдэлмэри ябуулжа эхилээ.

1893 ондо В. И. Ленинэй Петербург ерээд, марксистска кружогые ударидаха үедэнь Надежда Константиновна тэрэнтэй танилсаһан юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Ильичэй тон дүтын хани нүхэр, эгээн һайн туһалагша байһан; бүхы ажал хүдэлмэридэнь туһалалсахаһаа гадна, мүн өөрөө арадай гэгээрэлэй хүгжэлтын, залуу үетэниие хүмүүжүүлгын, шэнэ түхэлэй һургуули байгуулгын асуудалнуудаар һонирхожо, тэдэн тухай тон олон зохёолнуудые бэшэһэн юм.

Залуу Совет ороной хүгжэлтэдэ арадай багшын ямар ехэ үүргэ дүүргэхэ байһан тухай Н. К. Крупскаягай олон статьянууд соо хэлэгдэнэ.

В. И. Ленинэй дурадхалаар 1915 ондо «Арадай гэгээрэл ба демократи» гэһэн гаршаг доро демократическа ба педагогическа үзэл сурталай хүгжэлтэ, буржуазна һургуулинуудай удха шанар тухай статья бэшэжэ тэлилоо. Владимир Ильич энэ номой гар бэшэлгэ А. М. Горькидо эльгээхэдээ, тэрэнэй удха үндэрөөр сэгнээд, иигэжэ бэшэнэ: «Авторынь 20 гаран жэлэй туршада педагогико шудална. Энэ брошюра соо өөрынь шэнжэлэлһээ гадна, мүн Америкын ба Европын шэнэ һургуули тушаа материалнууд суглуулагданхай. Империализмын шэнэ үеын һургуулинуудай хубилалтанууд һүүлэй жэлнүүдэй материалнуудһаа бүридэнхэй, тиимэһээ Россин демократида тон һонин тодорхойлолго үгэнэ» (В. И. Ленин, сог. т. 49, нюур 182).

Ажалай хүмүүжүүлгын үндэһэ һуури харуулалгаараа, К. Марксын ба Ф. Энгельсын политехническэ гэгээрэл тухай һургаал зүбөөр хэрэглэлгээрээ, мүн капиталис гүрэнүүдэй һургуулинуудые элирүүлэн шүүмжэлгээрээ энэ ном нэн түрүүшын марксистска хүдэлмэри болоно.

Наркомпросой коллегиин гэшүүн, РСФСР-эй гэгээрэлэй наркомой орлогшо, ВКП(б)-гэй ЦК-гай гэшүүн, депутат, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн, хүндэтэ академик, гэгээрэлэй эрдэмэй орон доторхи түрүүшын доктор — Н. К. Крупская багшанартай ходо нягта холбоотой, социалис ороноо байгуулагшад ба хамгаалагшад — залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ онсо анхаралаа хандуулдаг һэн.

Н. К. Крупская багшанарай бүхы съезд, конференци, зүблөөн дээрэ үгэ хэлэдэг, ханалгатайгаар бултаниие шагнажа, һанамжа, дурадхалнуудыень согсолон, тодорхой хэмжээ абадаг һэн. Московско областнин эрхим багшанарай зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, социалис культурна байгуулалтада үхибүүдыешье хабаадуулха ёһотой гэжэ хэлээ һэн.

«Бидэ үхибүүдые ёһотойл ленинецүүдээр хүмүүжүүлхэ ёһотойбди. Һурагшадайнгаа, ажалай түрүүшүүлэй, өөһэдынгөө түрэлхидэй, ниитын хүдэлмэридэ хабаададаг эхэдэйнгээ жэшээгээр тэдэнэр шэнэ хүнүүд болон ургаха. Үхибүүдые иимэ шэнэ хүнүүд болгон хүмүүжүүлхын тула таанад бүри ехээр ажаллаха, марксизм-ленинизмые тон ханалгатайгаар шудалха, Маркс — Энгельс — Ленинэй туг улам дээшэнь үргэхэ ёһотойт». (Н. К. Крупская. Шэлэгдэмэл педагогическа зохёолнууд. 1948 оной хэблэл, нюур 352).

Арадай гэгээрэлэй шэнэ зам багшанарта харуулан, 1918 ондо «Багша ба хүн зон» гэжэ статья соогоо Надежда Константиновна «арадай багша хадаа олониитэтэй мянган утаһаар нягта холбоотой» гэжэ бэшэнэ.

Совет багшые тон ехээр хүндэлдэгынь иимэшье үгэнүүд гэршэлнэ: «Совет багшын нэрэ — хүндэтэй нэрэ, тиимэһээ би урданай багша һэн тула, таанадые багшын ажалда дурлажа, тэрээндэ бүхы ухаан сэдьхэл, оюун бэлигээ үгэн, тон дуратайгаар һонирхон хандахыетнай хүсэнэб». («Н. К. Крупская багша тухай.» М. РСФСР-эй АПН-эй хэблэл, нюур 322).

Надежда Константиновна багшын мэргэжэлые гансашье хүндэтэй бэшэ, мүн тэрэ зуура һайн һайхан, тон һонирхолтой мэргэжэлнүүдэй нэгэн гэжэ тоолодог һэн.

— Манай һургуулида, — гэжэ Крупская багшын хүмүүжүүлхы үүргэ харуулһан статья соогоо бэшэнэ,—үхибүүдэй этигэл бүридүүлжэ шадаха, һуралсалдань, ажал хүдэлмэридэнь, элдэб гуниглалгадань тон ханалгатайгаар хандадаг, хүүгэдые хүндэлдэг багша — хүмүүжүүлэгшэ хэрэгтэй» («Шэнэ һургуулиин замда», 1927, № 1).

Хүүгэдтэ, тэдэнэй эрилтэдэ хайша хэрэгээр хандалга хадаа багшын нэрэ хүндые бууруулдаг. «Манай үхибүүд өөһэдыень лэ хүндэлдэг багшанарые үнэн зүрхэнһөө хүндэлхэл»... (Н. К. Крупская, сог. 3, нюур 380).

Хүүгэдтэ ханалгатайгаар хандалга тухай бэшэхэдээ, Надежда Константиновна жэшээ болгон Л. Н. Толстойе харуулна. «...Гансал тэрэнэй ашаар хүүгэдэй халуун холбоое мэдээб, үхибүүдэй этигэл гээшэ юун бэ гэжэ ойлгооб, ажалдань үнэн сэхээр хандуулжа һургаха, һуралсалдаа амжалта туйлахадань туһалха гээшэ... тиимэшье хүндэ бэшэ гэжэ элирүүлээб. (сог. т. 2, нюур 229).

Н. К. Крупская үхибүүн бүхэнэй арга боломжые, бэлиг шадабариие ханалгатайгаар шудалхыень багшанарта дурадхадаг һэн. Һурагша бүхэнэй өөрынь тусгаар илгаа, тэрэнэй бэлиг шадабари коллектив эмхидхэлгэ ба хүмүүжүүлгэдэ тон ехэ туһа хүргэхэ болоно бшуу.

Педагогическа дүй дүршэл согсолон шудалхыень багшанарые уряалаад, Надежда Константиновна тэдэнэй гол удха, онол арга иигэжэ тайлбарилна: «Дүй дүршэл шудалжа шадаха — энэ хадаа дүнгүүдые, шанарай хэмжээе шэлэн хаража шадаха ябадал... Сутлуулжа шадаха гээшэ эгээл шухала хэрэгтэй. Согсолжо һураха гээшэ бүхы баримтануудые зүбөөр тайлбарилга, ажаглалтануудһаа тобшолол хээд, тэдэнээ наринаар шалгалга болоно» (сог. т. 2, нюур 510).

Политическэ үзэл сурталай ба багшын мэргэжэл шудалалгын талаар һурагшын ургалтада педагогическа зохёолнуудые шудалалга, газетэ, журналнуудые уншалга тон ехэ удха шанартай гэжэ Н. К. Крупская тоолоно. Ёһотой багша боложо, залуу үетэниие зүбөөр хүмүүжүүлхын тула ажабайдалтай, олониитэтэй һурагшын нягта холбоотой байхань лабтай. Ямаршье багша гансал һургууляа хараад ябаха ёһогүй. Ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хбаадалсадаг хүмүүжүүлэгшэ хүүгэдтээ жэшээ харуулна, тэдэнээ аха нүхэдтөө адли болохоор һургана гэжэ Крупская тэмдэглэдэг бэлэй.

Надежда Константиновна тоо томшогүй олон багшанар, түрэлхид, һурагшадтай бэшэлсэдэг, тон ханалгатайгаар асуудалнуудтань харюусадаг һэн.

Шэнэ общество байгуулагша залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ шухала зорилгоёо багша бүхэн хэзээдэшье мартаха ёһогүй гэжэ Крупская хэлэдэг байгаа.

«Зааһан эрдэмэйнгээ диалектическэ үндэһэ һуури мэдэхэ, эрдэмээ ухаалан ойлгуулжа шадаха, үхибүүнэй ухаан бодолые наһаарнь хубаарилһан илгаа ойлгодог лэ хүн һайн һургагша болохо», — гэжэ Н. К. Крупская бэшэһэн (т. 3, нюур 641).

Н. К. Крупскаягай багша тухай, багшада зорюулһан зохёолнуудынь, хэлэһэн үгэнүүдынь мүнөөшье шухала удха шанартай зандаа. Совет багшанарай парти, арад зонойнгоо урда үнэн сэхээр нангин уялгаяа дүүргэхэдэнь, бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм ухаагаа, зүрхэ сэдьхэлэйнтээ дулаан элшэ гамгүй үгэжэ, манай совет залуушуулые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэдэнь Н. К. Крупскаягай захяа заабаринууд тон ехэ туһа хүргэнэ, хүргэхэшье.

А. ТАПХАЕВ.
Буряадай багшанарай институдай доцент, педагогическа эрдэмэй кандидат.

ЖАМСО ТУМУНОВ—КРУПСКАЯДА

...оной эхээр 19 наһатай комсомол хүбүүн ...Мэй Яруунын райкомой ...эй таһагые даагшаар то...ожо ерээ һэн. Тэрэнэй ...обогынь — Жамсо Туму... Энэ хүбүүн ерээдүй са... буряад арадайнгаа суута ...зохёолшо болохо гэжэ хэн ... мэдэхэ байгааб даа? ...о Тумунов бэшэжэ, зохёо... алдаршаагүй ябаа бшуу.

...жэ Жамсо ажалайнгаа ... алхам Яруунада эхилһэн ...Зоримгой шударгы, эрхим ...гшэ, зоной дунда нюур...үүд һайтай, ёһоор хүбүүн ...лэй. Тэрэнэй ерэжэ хү...р, һургуулинуудта пионе...дэлмэри шууд ябажа, ... эхилээ һэн. Һурагша... һайханай харалган, за... зохёолшодой зүблөөн ... боложо, һайшаагдаг... Жамсо Хоца Намсарае...ша, пионернүүдэй эдэб... уулзуулһан юм. Тэрэл ..., Хоца Намсараевич ... ваадэ» гэжэ шүлэгөө бэ... тэрэнээ олоной урда ун... мартагшагүйбди», — ...һажаал багшанар, хуу... коммунистнар омогорхон ...дэг юм. Энэ тон зүб ...рэ үедэ би Эгэтын һур... багша боложо ерээ бэ... Жамсо намтай түрүүн уул... заабари үгэжэ эхилээ ...рөө шадамар ударидаг..., нүхэдөө эмхидхэн ... шадаха ошотой, зу... бэлэй.

...публика соогоо суутай ... хүдэлмэришэн байһан ...ионернүүдэй слёдто гэжэ Москва эльгээгдэһэн байгаа. Тэндэ байхадаа, тэрэ үедэ гэгээрэлэй наркомой орлогшо байһан Н. К.Крупскаяда зорюута кабинедтэнь орожо бараалхаад, Яруунадаа Пионерэй ордон шэнээр барюулха зөөри эрижэ, зүбшөөл абаад ерээ һэн.

Н. К. Крупскаяда ороһон тухайгаа Жамсо һургуулиин шабинартай уулзахадаа, иигэжэ хөөрөө һэн: «Надежда Константиновнада кабинедтэнь орохо гээшэ тиимэ бэлэн хэрэг бэшэ байгаа. Холо хизаарай малшанай хүбүүн хадам, орохые зүбшөөгөө бшуу. «Шэнэһэнэй оёорһоо ерээб» — гээд баруун гараа хүхин үргэдэг зантай һэм.

Уужам һаруул таһалгын хойморто маряатай хүгшэн нюдэнэйнгөө шэл дээгүүр орожо ерэхыем харан угтаа һэн. Түхэреэн һайхан шарайгаа уриханаар намда хандуулжа. дабхаряатай хурса нюдэнүүдээрээ сэхэ шэртэн, ханалгатайгаар шагнаа һэн.

— Буряад республикын захын таһархай мал, ан ажалтай Яруунын аймагай комсомолой райкомой пионерэй таһагые даагшаар ажалланаб. Энэ үнгэрэгшэ слёдто ерэжэ, танай үгэ шагнаха золтой байгааб. Манай Ярууна Верхнеудинск хотоһоо 300 гаран модоной зайда юм. Харгы холбоон муу. Морёор 4—5 үдэр ябажа ошодогбди. Нуур намагаар элбэг тайгын дундахи нютаг юм. Пионерэй ордон үгы. Тиимэһээ ажалдамнай бэрхэшээл ушарна. Энэ жэл соо Пионерэй ордон барюулха мүнгэн зөөри үгүүлжэ туһалхые танһаа гуйжа орохо гэжэ би шиидээ һэм, — гэжэ сэдьхэлээ хүдэлгэн, Жамсо Тумунов хэлээ һэн ха.

Тон энэрхы зохидоор Буряад орон тухай, пионерэй ажал, тэрэнэй түүхэ тухай, эхин шатын бүгэдэ ниитын уялгата һуралсал тухай олон юумэ һонирхон, Н. К. Крупская асуугаа һэн ха. «Мүнгэтэй болоо һаа, Пионерэй ордон сохом барюулжа шадаха гүт?» гэжэ һүүлдэнь асуугаа.

— Шадахабди! Бүхы аймагаараа оролдохобди, — гэжэ комсомол хүбүүн найдуулба. Бодолгото болон, хүрин хабтаһатай саарһа иран хараһанай һүүлдэ: «Бариха, бүтээхэ юумэн орон доторнай олон даа. Тиигэбэшье танай холын аймагта заатагүй мүнгэ табюулхаб. Нютагтаа хүрэжэ ошоходош, барилгын мүнгэндэ зүбшөөл ошоһон байха. Һайн ордон барюулаарай» — гээд Надежда Константиновна хүбүүнэй обог, адрес бэшэжэ абаад, урдаһаань сэхэ харан: — Амжалта хүсэнэб, — гээд энеэбхилэн гараа һарбайгаа һэн ха.

Жамсо Тумунов Москваһаа ерэһээр, Нарһата хүрэнгүй, аймагайнгаа баруун һургуулинуудаар ябажа, Н. К. Крупскаягай үгэһэн бэлэг тухай хөөрэн, баярай суглаа үнгэргөөд, пионерэй хүдэлмэриие, һуралсалаа улам һайжаруулхые уялгалаад, Москваһаа асарһан пионерэй туг болон отличнигуудта галстук зүүлгээд, ехэ яаралтай зүүлээгшэ һэн.

Тэрэ ябахадаа, Эгэтын эхин һургуулиин һурагшадай зүгһөө баяраа мэдүүлһэн статья «Пионерская правда» газетэдэ бэшүүлээд, хэдэн һурагшадта гарыень табюулаа бэлэй. Гар табигшад соо Таршанаева Г., Дугаров Ц-Д. бии һэн.

Тэрэ дары Жамсын ударидалга доро модо бэлэдхэл эхилжэ, хабартаа ордоной һуури табигдаһан аад, намаршаг барилгань дүүрэһэн юм. Тэрэ гэр соо олон жэлэй туршада пионернүүдэй хүдэлмэри ябуулагдаһан байха. Жамсо Тумуновай барюулагша гэртэ мүнөө нэмэлтэ классууд һаяшаг залгагдажа, Нарһатын дунда һургуулиин эхин классуудай байшан болонхой. Һурагшад, багшанар энэ гэртээ ондоохон, энэрхыгээр хандадаг заншалтай. «Энэ гэр Н. К. Крупскаягай зүбшөөлөөр, Жамсо Тумуновай ударидалгаар 1937 ондо баригдаһан юм» гээд ханадань бэшээтэй.

Мүнөө Ленин багшын хани нүхэр Н. К. Крупскаягай түрэһөөр 100 жэлэй ойн үдэрые угтажа байхадаа, энэ гэрэй түүхые дурдажа, үнэн зүрхэнһөө урмашанаб.

Жамсо Тумунов Яруунын аймагай пионерэй түүхэдэ нангин хуудаһануудые нээһэн намтартай. Тэрэ Ярууна нютагта ехэ дуратай ябаа. Тэрэ халуун дураяа Пионерэй энэ ордон барилгада, мүн «Алтан бороо» гэжэ роман соогоо хэтэдээ мүнхэлөө ха юм даа.

Цокто НОМТОЕВ.
Үльдэргэ.

Һургуулиһаа гадуур эрдэм шудалха хэрэгээр үнгэргэгдэһэн Бүхэроссин I съездын заседаниин һүүлдэ Союзуудай Байшан сооһоо В. И. Ленин Н. К. Крупская хоёр гаража ябана. Москва. 1919 оной майн 6.
АПН-эй фото.

ОЛОНОЙ АНХАРАЛ ТАТАНА

Агууехэ педагог-марксист, Коммунис партиин элитэ ажал ябуулагша, В. И. Ленинэй хани нүхэр Н. К. Крупскаягай түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһололой үдэшэ Улаан-Үдын багшанарай училищиин зал соо үнгэргэгдэбэ.

Педагогикын багша З. А. Жамбалова Н. К. Крупская тухай һонирхолтой лекци уншажа, сугларагшадые баясуулба. Һүүлээрнь Н. К. Крупскаягай ажабайдал, ажал ябуулга элирхэйлһэн конкурс үнгэргэгдэжэ, һайн харюу үгэһэн һурагшад шанда хүртэбэ.

Мүн эндэ Н. К. Крупскаягай ажал ябуулга харуулһан стенд, альбомууд хэгдэнхэй.

* *

Улаан-Үдын № 43 дунда һургуулиин 7 «б» классай һурагшад һонин сбор үнгэргэбэ. Үхибүүд Надежда Константиновна Крупскаягай ажабайдал, тэрэнэй революционно хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгэбэд.

Н. К. Крупскаягай номуудай выставкэ эмхидхэгдэжэ, мүн «Н. К. Крупская», «Шушь нютагта» гэһэн диафильмнүүд үхибүүдтэ харуулагдаа.

Мүн бусадшье классуудта анхарал татамаар сборнууд һүүлэй үдэрнүүдтэ үнгэргэгдөө.

Манай корр.

* * *

№ 8 дунда һургуулиин үхибүүд Н. К. Крупскаягай ажабайдал, ажал ябуулга тухай монтаж, альбомуудые бэлэдхээ. Мүн түрэлхидыньшье «Н. К. Крупская» гэжэ гоё һайханаар шэмэглэһэн альбом эдэнэртэ бэлэглэбэ. «Н. К. Крупская — революционер, В. И. Ленинэй нүхэр», «Надя Крупскаягай бага наһан», «В. И. Ленин Н. К. Крупская хоёр ссылкэдэ» гэһэн темэнүүдээр теоретическэ конференцинүүд үнгэргэгдөө.

«Н. К. Крупская хүүгэд тухай» гэһэн темээр түрэлхидэй суглаан һаяхан эндэ үнгэрөө.

Е. МЕРКУШЕВА.

* *

Н. К. Крупскаягай түрэһөөр 100 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Улаан-Үдын түбэй библиотекэдэ номой выставкэ эмхидхэгдэбэ. Гадна библиотекарьнууд И. М. Романова П. А. Быкова хоёр «Труд» гэжэ оёдолой фабрикын, «Фото-ательегэй» ажалшадай дунда Н. К. Крупская тухай һонирхолтой хөөрэлдөө үнгэргэбэ.

* * *

Улаан-Үдын 33-дахи дунда һургуулида Н. К. Крупская тухай хөөрэлдөөнүүд мүн лэ үнгэргэгдэнэ. 8 «а» классай һурагшад «Надежда Константиновна—хүүгэдэй нүхэр» гэһэн радио-дамжуулга хэжэ, олоной анхаралда хүртэбэд.

ПОЛЯК АША ГУШАНАР

...жда Константиновна Круп... Польшотой бүри бага наһан... ...эжа эхилээ һэн. «Ми... ...эй юридическэ акад... ...гаад, Польшодо уездын ...ар хүдэлхэ гэжэ шии... ...н сэхэ хүнүүд лэ тиишээ ёһотой гэжэ тэрэ хэлэгшэ ...—гээд Надежда Константи... өөрынгөө дурасхаалнууд ...нэ. Крупскитанай бүлэ ... дэргэдэхи Груец гэжэ ... хотодо 1870 ондо байр... һэн.

...дэ аба больница нээгээ»,— ...Крупская бэшэнэ. Эдилэ ...абадал үгы хахые оролдон, ...нери, ородой чиновнигууд... ...асуулдаг һаа, харин Гру... ...үн зоной, илангаяа үгы... ...эй дура буляагаа бэлэй. ... найдабаригүй гэжэ тоо... ...лһаань гаргажа, сүүдтэ ... һэн».

... удаан саг соо сүүдэй ...бари хүлеэжэ, энэ бүлэ ... байгаа. Эндэ Надежда ...новнагай эхэ — Елиза... ...евнагай хүүгэдтэ зо... ...ном бэшэһэниинь һонир... ... Хэжэмоо энэ ном орол, ...элэн дээрэ хэблэгдээ һэн.

...руец хотын эгээн наһатай ... Рока Гулатовский ... гэр би харааб. Тэрэ өөрөө ...наһатай. Тиигэбэшье Круп... ...бүлынхид тухай абынгаа ... шала тодоор һанана: ... сэхэ, һайхан сэдьхэлтэй ..., поляк хэлэ һайнаар мэдэдэг, мазурка зохидоор хатардаг юм һэн».

Польшын Арадай Республикада Надежда Константиновнагай олон ном оршуулагданхай. Тэдэниие библиотекэ бүхэндэ хаража боломоор. Багахан Надиие поляк дуу, хатарта һургаһан хүнүүдэй аша, гушанар мүнөө эдэ номуудые уншана ха юм.

Груецтэ Н. К. Крупскаягай нэрэ олгоһон шэнэ һургуули баригданхай. 400 гаран үхибүүдэй һурадаг шэнэ түхэлэй байшан. Эдэл үхибүүд вестибюль соогоо Ленинэй хани нүхэрэй портрет доро баглаа сэсэгүүдые асаржа табидаг. «Крупскаягай түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэл үнинэй эхилэнхэй»,—гэжэ һургуулиин директор Мариан Вахович хөөрэнэ.

Совет гүрэнэй элитэ ехэ ажал ябуулагшада зорюулагдаһан эгээн һайн сочинени, ханын газетэ, витринэнүүдэй конкурснуудай дүнгүүд согсологдоо. В. И. Ленин Н. К. Крупская хоёрой биографи шудалхаар тусхай саг һургуулиин хэшээлнүүдэй түсэбүүд соо хараалагданхай. Ахамад классуудай һурагшад Советскэ Союзай бүхы булангуудай үхибүүдтэйород хэлэн дээрэ бэшэлсэнэ. Мүн Надежда Константиновна Крупскаягай нэрэмжэтэ Ленинградай 193-дахи һургуулиин үхибүүдтэй ходо бэшэлсэдэг.

Груецтэ энэ алдарта ойдо бэлдэһээр үнинэй. Һургуулиин дирекци Варшавска воеводствын польско-совет хани барисаанай обществын таһагтай хамта февралиин 26-да һурагшадай дунда баяр ёһололой суглаа, мүн багшанарай научна конференци үнгэргэхэ.

В. И. Ленинэй Варшавадахи музейдэ Н. К. Крупскаягай ажабайдал, ажал ябуулга харуулһан экспозици нээгдэхэнь. Тэрэнь энэ ехэ байшангай нэгэдэхи дабхар бултыень эзэлэнхэй. 1912—1914 онуудта Ильичэй хани нүхэртэеэ байрлаһан Краков, Поронин хотонуудта ажаһуугшад, Варшавын багшанарай курснуудай коллектив, мүн бусад хото, хүдөөгэй ажалшад Надежда Константиновнагай түрэһөөр 100 жэлэй ойе үргэнөөр тэмдэглэхэ байна.

А. ПОЛЯКОВ,
АПН-эй корр.

Варшава.
(Телефоноор абтаба).

МАРТАГДАШАГҮЙ УУЛЗАЛГА

1929 он минии наһанда тон бүхөөр хадуугдаа. Тиихэдэ Буряад-Монголой ЦИК-гэй дэргэдэхи эхэнэрнүүдэй ажал ба байра байдал һайжаруулгын комиссиин харюусалгата секретаряар хүдэлжэ байгааб. Октябрь һарада СССР-эй ЦИК энэ комиссиин харюусалгата секретарьнарай зүблөө зарлаа һэн.

Москвагай гоё һайхан үйлсэнүүдээр хэдэн олон дабхар гэрнүүдэй хажуугаар ябахадаа би, юрын буряад эхэнэр, баярлаһандаа бахардашоод, тархи толгойгоо эрьешоод ябаа һэм.

Зүблөөншье эхилжэ, нүхэр Енукидзе хуряангы үгэ хэлэбэ. Эхэнэрнүүдэй хүндэ хүшэр ажабайдал тухай Дунда Азиин түлөөлэгшэдэй хөөрэжэ үгэхэдэ, би буряад эхэнэрнүүдэйнгээ ажабайдалтай жэшэжэ үзөөб. Мусульман эхэнэр ямаршье эрхэгүй, бүхы наһаараа үбгэнэйнгөө богоол боложо ябаа ха юм. Бурхан шажан барга эхэнэрнүүдэй ажабайдалда ямараар нүлөөлдэг байгааб! Манай лама бурхандаа шүтэхэдэ, тэдэнэр исламаар хуули хэжэ ябаа.

Надежда Константиновна Крупскаягай үгэ хэлэхээ ендэр дээрэ гарахадань, бидэ ехэ халуунаар угтаа бэлэйбди. Бултанда ойлгосотойгоор эхэнэрнүүдэй ажабайдал тухай, үзэг бэшэгтэ һургаха тухай хөөрэжэ үгөө һэн. Ехэл дулаанаар хүүгэд тухай хэдэн үгэ хэлээд, пионернүүдэй бэшэгүүдһээ маанадта уншажа үгөө.

Зүблөөнэй дүүрэхэдэ, бидэ Надежда Константиновнатай дүрэеэ буулгуулаа һэмди.

Уласхоорондын эхэнэрнүүдэй конференци, бүхэсоюзна зүблөөн бүхэндэ Надежда Константиновна хабаадажа, тэдэнэй ажал хүдэлмэри хүнгэдхэхын, дүүрэн эрхэ сүлөө олгохын тула тон ехэ оролдолго гаргадаг байгаа.

Энэ уулзалга минии наһанда мартагдашагүй баяр үлөөгөө.

А. ДАЛБАЕВА, тусхайта пенсионер.

Айл бүхэндэ—газетэ, журнал

ЭДЭНЭР ЭРХИМЛЭЭ

Хэнэйшье мэдэһээр үнгэрэгшэ жэлэй сентябриин нэгэнһээ арад зоной дунда 1969 оной хэблэл тараалга эхилжэ, энэ ехэ кампанида нютагай эдэбхитэд, аймаг бүхэнэй «Союзпечатиин» түлөөлэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадалсажа гараһан байгаа. Манай газетын редакци «Айл бүхэндэ — газетэ, журнал» гэһэн гаршаг доро тусхай конкурс соносхоһон юм. Тиин ажалшадай дунда «Буряад үнэн» газетэ тарааха хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан ниитын түлөөлэгшэд, почтальонуудта, «Союзпечатиин» бүлэг хүдэлмэрилэгшэдтэ редакциин шангууд һаяхан барюулагдаба.

Соносхогдоһон конкурсын дүн гаргахада Баргажанай, Захааминай аймагуудай «Союзпечатиин» агентствын начальнигууд М. А. Смирнова, О. Ж. Дариева, Захааминай аймагай Санагын хэлхеэ холбооной таһагай начальник Л. Д. Очиров, Зэдын аймагай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой почтальон С. Г. Раднаева, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Одон» совхозой кассир, ниитын түлөөлэгшэ Д. Ц. Цыдыпова гэгшэд бусадай дундаһаа шалгаржа. нэгэдэхи мүнгэн шанда хүртэһэн байна. Баргажанай аймагай «Союзпечатиин» хүдэлмэрилэгшэд нютагтаа «Буряад үнэн» газетэ тараалгые үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 123 хэһэгээр олошоруулһан байгаа. Мүн Захааминай аймагай «Союзпечатиин» агентствын түлөөлэгшэд байгша ондо 1051 хэһэг «Буряад үнэн» газетэ тараажа, уншагшадаймнай тоо бүри олошоруулжа шадаһаниинь һайшаамаар.

Газетын хоёрдохи мүнгэн шанда Захааминай аймагай Хамниин, Утаатын, Дүтэлүүрэй хэлхеэ холбооной таһагуудай начальнигууд Н. М. Курмышева, А. Л. Ламаева, Д. Г. Дансарунова, Баргажанай аймагай Аргатын хэлхеэ холбооной таһагай почтальон Л. С. Субанова, мүн тус аймагай Уланай хэлхеэ холбооной таһагай начальник Л. Х. Бадмаев, Ахын аймагай Шарзын хэлхеэ холбооной таһагай начальник Э. У. Огзонова, Улаан-Үдын авиационно заводой лаборантна, ниитын түлөөлэгшэ Е. Г. Гатыпова гэгшэд хүртэбэ.

Гурбадахи мүнгэн шан Ахын аймагай хэлхеэ холбооной узелай ахалагша инструктор Н. С. Мункиновта барюулагдаһан байна.

Энээнһээ гадна газетэ тараалгада эдэбхитэйгээр хабаадаһан ниитын түлөөлэгшэд болон хэлхеэ холбооной таһагуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ редакциин Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаха болонхой.

ОРОНОЙ ХҮГЖЭМЭЙ КАРТЫН ДЭРГЭДЭ

БАЙГАЛАЙ ТОЛОН

Афишанууд, афишанууд, афишанууд... Тэдэнние Улаан-Үдэдэ алхам бүхэндөө харахаш. Уласхоорондын конкурснуудай лауреадуудай концертнүүдые харахые филармони уридаг. Хоёр драматическа (буряад баород), мүн кукольна театрнуудай премьеранүүдтэй танилсаха дуратайшуул тэндэ олон. Оперо ба баледэйнь театр энэ жэлэй сезонние «Игорь хаан тайжа», «Евгений Онегин», «Севильскэ цирюльник», «Трубадур», «Субад шулуу бэдэрэгшэд», «Чио-Чио Сан» гэһэн оперонуудаар, «Хун шубуута нуур», «Эсмеральда», «Сэнхир Дунай», «Агуу гоохон Ангара дүүхэй» гэһэн баледүүдээр нээһэн байна.

Репертуарта ороһон зохёолнуудай гурбанайнь нэгэ хуби дурдагдабагүй. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ табигдаһан зүжэгүүдые дууһыень дурдахаа (наяад шахуу классическа оперо болон баледүүд һэм шуу) һананагүйб. Жараад онуудай эхин багта бэлигтэй дирижер В. Майпескулэй (Буряадай сценическэ искусствада нилээд удаан ажаллаһан) табюулһан «Борис Годунов», «Отелло», «Юдифь» гэһэн оперонуудые нэрлэхэм. Имагтал бэлиг шадабаритай, хүсэн түгэс творческо коллектив мэдээжэ классическа партитурануудые бэелүүлхэ шадалтай. Һүүлэй гурбан жэлдэ главна дирижер И. Чудновский толгойлоо. Композитор С. Прокофьевой «Шулуун сэсэг тухай домог», Э. Оганесянай «Мүнхэ һүлдэ», Б. Ямпиловай «Патетическэ баллада» гэһэн баледүүдые, мүн А. Холминовой «Анна Снегина», И. Дзержинскиин «Хүнэй хуби заяан» гэһэн оперонуудые тэрэ табиһан байна.

Премьеранүүдэй һайндэрэй оршон байдал театр соо ходол үзэгдэхэ юм. «Евгений Онегин» гэжэ оперо Буряадай оперын сценэ дээрэ арба гаран жэл табигдадагшье һаа, «Бүхы биледүүд худалдагдаа» гэһэн соносхол кассын онгоошходо няалгаатай байдаг. «Игорь хаан тайжа», «Агуу гоохон Ангара дүүхэй» гэһэн зүжэгүүдэй табигдахада биледүүд баһал түргэнөөр таранадаг.

Мүн даа. Театр өөрын харагшадтай. Тэдэнээ бүри олошоруулхын тула оролдоно. Һургуулиин үхибүүдтэ, профессионально-техническэ училищинуудай һурагшадта, хүдэлмэришэн ба студент залуушуулда зорюулһан зүжэгүүдые табилга тэндэ һайн һайхан ёһо заншал болонхой.

Театрай нэрэ хүндые мэдээжэ дуушад Л. Линховоин («Хүнэй хуби заяан» оперодо Андрей Соколовой, «Юдифиин» Олоферныя, «Мазепа» соо Кочубейн рольнууд-та һүүлэй үедэ буряадай суута дуушан илангаяа ехэ амжалта туйлаһан), А. Арсаланов, Н. Петрова, В. Лыгденова, Д. Кыштымова, А. Бурлак гэгшэд дээрэ үргэжэ, залуушуулда үльгэр жэшээ харуулан ябадаг. Долоо, найман жэлэй урда тэрэ түрүүшын шиидэмгэй бэшэ алхамуудые хэжэ ябаһан дуушад мүнөө ямар гоёор дуулана гээшэб. Татьянын, Чио-Чио Санай партинуудые К. Иванова бэлиг шадабаритайгаар дуулана. Мүн Н. Раднаев (Игорь хаан тайжа), К. Базарсадаев (Галицкий, Мельник, Б. Ямпиловай «Прозрение» гэжэ оперын Намжил), В. Бурусв (Онегин, Фигаро) дуулажа, наадажашье шадаха бэлигтэй актер Н. Литвинов (Бартоло, Скула) гэгшэдэй дуулахые шагнахада, ямар аятай гээшэб. Гол түлэб партинуудые Н. Жатнуева, Е. Федотов гэгшэд гүйсэдхэнэ. Үсэгэлдэрэй студентнэр ябаһан К. Максименко, В. Батуев, А. Харитонов гэгшэд бэлиг шадабаритай дуушад боложо ябаһанаа эли бодо харуулна.

Буряадай балетдэ эрхим халаан ерэжэ байна. Мүнөө үеын буряад балет тухай дурдахадаа, бэлиг ехэтэй артистка Лариса Сахьянова, Э. Кондратьева болон П. Абашеевэй бэлиг шадабарие тэмдэглэнгүй гарахын аргагүй. Луначарскиин нэрэмжэтэ театральна искусствын институт дүүргэһэн А. Батубаева һаяшаг главна балетмейстерээр хүдэлжэ захалаа.

Түхэл шэнжээрээ адли бэшэшье һаа, мүнөө үеын эрилтэдэ түгэс харюусама удха түгэлдэр зүжэгүүдые бэлэдхэхэ гэһэн шухалын шухала асуудалнууд театрай урда табигдана.

Дээдэ мэргэжэлэй хористнуудтай болохые гансашье Буряадай театр эрмэлзэнэ бэшэ, харин энэ шухала асуудал олонхи коллективүүдтэ үшөө шиидхэгдээгүй байһаар. Оронойнмай консерватори болон хүгжэмэй училищинууд эхэнхидээ дуушадые, дуу хүгжэмэй багшанарые бэлдэнэ гээшэ.

Оперо ба баледэй театр хадаа Буряадай хүгжэмэй гуламта болоһоор үнинэй. Гэбэшье республикын хүгжэмэй хүгжэлтэдэ шиидхэхы үүргэ бүрин гүйсэдөөр бэелүүлнэ гэхын аргагүй.

Буряадай филармониин артистнарай табидаг концертнэ программа һонирхолтой, удха түгэлдэр. Тэдэнэр Совет оронойнгоо хотонуудаар гастрольдо ябахаһаа гадна, гадаадын оронуудаар аяншалһан, дуу хүгжэмдэ, хатар наадада дуратайшуулые һонирхуулһан. Радиокомитедэй дэргэдэ эмхидхэгдэһэн буряад арадай инструментнүүдэй оркестр, республиканска хоровой бүлгэм, классигуудай болон мүнөө үеын композиторнуудай творческо ажал ябуулга тухайда телевиденеэр саг үргэлжэ концертнүүдые эмхидхэлгэ болбол Буряадай хүгжэмэй культурын яһала урагшатайгаар хүгжэжэ байһанние гэршэлнэ.

Мүн бусадшье һонирхолтой ушарнууд үзэгдэнэ. Хотодо концертнэ залтай хүгжэмэй училищиин шэнэ байшан һаяшаг ашаглалгада үгтөө. Имэрхүү училищи Москвада, Ленинградташье мүнөө үгы. Үдэшэнниинь эндэ мэдээжэ хүгжэмшэд, уласхоорондын конкурснуудай лауреадууд — пианистнууд, хууршад, дуушад концертнүүдые үгэдэг. Үдэрыншье зал хооһордоггүй; студентнэрэй симфоническа оркестр, виолончелистнүүдэй ансамбль, хоор һорилго туршалгаа хэдэг.

Училищиин багша Л. Гантимуров органна хүгжэм тухай лекцинүүдые телевиденеэр уншана. Лекциеэ бодото жэшээгээр баримталхын тула Бах, Скрябин болон латыш композитор Я. Медыниин хүгжэмтэ зохёолнуудые хэрэглэнэ. Нютагай газетын редакцида хүнүүд бэшэгүүдые эльгээхэдээ, концертнэ залдань орган түхеэрхэ дурадхал оруулна

Буряад арад революциин урда тээхи бусад арадуудтал адли анха өөрын профессиональна хүгжэм, театр үгы байгаа һэм шуу. Хуушанай хүгжэмэй инструментнүүд — хуур, лимбэ доро нэгэ аялгаар уянгалан дуулаха гансал ёһо заншал бии байгаа. Буряад арадай искусствын баялиг ганса совет үедэ шэнжэлэгдэжэ захалаа.

Хэрбээород хүгжэмшэдэй, нэн түрүүн «Баяр» гэжэ хүгжэмтэ драмын болон «Мунхаг харанхыһаа гэгээн һаруул гэрэл тээшэ» гэһэн оратори бэшэһэн П. Берлинский, «Эржэн» гэһэн хүгжэмтэ драмын болон хоороор гүйсэдхэхэ дуунуудай автор В. Морошкин, буряад арадай аман зохёолой удхаар «Энхэ Булат-баатар» гэһэн гайхамшагта оперно партитура найруулһан М. Фролов, С. Ряузов, Л. Книппер болон бусадай туһалаагүй һаа, хүгжэмэй талаар иимэ ехэ амжалта туйлагдахагүй һэн ха гэжэ һанагдаха юм.

Һүүлэй арбан жэлэй туршада буряад композиторнуудай найруулһан хүгжэмтэ зохёолнууд нилээд олошороо, удхынгаа талаар һайжараа. Жэшээнь, Б. Ямпиловай «Булагай эхиндэ» ба «Прозрение», Д. Аюшеевэй «Анда нүхэд» ба «Аха дүүнэр» гэһэн оперонуудые, композитор Б. Майзельтай суугтан бэшэһэн Ж. Батуевай «Инаг дуранай түлөө», Б. Ямпилов Л. Книппер хоёрой «Агуу гоохон Ангара дүүхэй» гэһэн баледүүдые, мүн Б. Ямпиловай зохёоһон «Патетическэ баллада», «Симфоническа хатарнууд», «Шэнхинээтэ нарһад» гэһэн ораторие дурдангүй гаража болохогүй.

Үни хада өөрын творче... шэнжэтэй болоһон ма... Б. Ямпилов, Д. Аюшеев Ж... ев гэгшэдэй найруулһан... зохёолнууд Буряадһаа... суурхуулна. Мүн залуу... торнууд өөрын маяг һуда... хёолнуудые бэшэнэ. Һа... нинградай консерватори... дэхи аспирантура дүүргэһ... говициние абажа үзэбэл,... найруулһан фортепианна... инструментальна пьесэну... рой гүйсын, техникын та... илгаатай. Свердловскын... тори дүүргэһэн С. Манжи... мо жанрай зохёолнуудые... Дуу найруулгын талаар Б.... дашиев, К. Раднаев, В.... болон бусад залуу хүгжэм... ла урагшатай ябана.

Буряадай номой хэблэл... шаг хүгжэм шэнжэлэгшэд... ницынагай О. Куницын... (буряад хүгжэм нэбтэрүүл... жэлхэ талаар эдэ нүхэд... мэдэнгүй хүдэлдэг) бэшэһ... ряадай хүгжэм» гэһэн ном... «Буряадай национальна х... культура оронойнмай... национальна хүгжэмэй ку... зэргэдэ адли тэгшэ һүүр... ёһоороо эзэлнэ» гэжэ ном... лэгдэнэ.

Зүб лэ хэлэгдэнэ гээш...

В. ДОБРОНРА...

Улаан-Үдэ хото.
«Советская культура» ...
Февралиин 11-нэй ном...

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

СТУДЕНТНЭРЭЙ АГИТБРИГАДА

Буряадай багшанарай институдай спортивна факультедэй 35 студентнэрһээ бүридэһэн агитбригада Улаан-Үдэ — Кабанск гэһэн замаар 100 километртэ аяншалба. Тэдэнэр Кабанск тосхоной суглуулагдамал командатай баскетболоор, волейболоор мүрысэһэн байна.

Гадна студентнэр В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан тусхай программаар Кабанскын ажалшадта концерт наада харуулаа.

Н. ЕФИМОВ.

ШАЛГАРБА

Республикын предприятинуудай хоорондо электрын элшэ хүсэ гамнаха талаар үнгэрэгшэ жэлэй дүрбэдэхи кварталда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн һаяхан гаргагдаба. Мүрысөөнэй дүн хаража үзэхэдэ, «Теплоприбор» заводой коллектив шалгаржа, нэгэдэхи мүнгэн шанда хүртэһэн байна. Хоёрдохи мүнгэн шанда Тимлюйн цементнэ заводой коллектив хүртэбэ.

Үнгэрһэн жэлэй дүрбэдэхи кварталда авиационно, шэлэй «Электромашина» заводуудай, сэмбын фабрикын, Гусиноозерскын шахтоуправлениин коллективүүд электрын элшэ хүсэ гамнаха, арьбилха талаар горитой амжалта туйлаа гэжэ республикын Министрнүүдэй Совет тэмдэглэбэ.

ОЛОН ХЮЛГЭ ДЭЭРЭ МҮРЫСЭБЭ

Хяагтын трикотажна фабрикын «Ровесник» гэжэ клуб соо гидромелиоративна техникумэй багша, нэгэдэхи разрядтай шатаршан Николай Третьяков нэгэ доро олон хюлгэ дээрэ мүрысөө үнгэргэбэ. Дурсагдагша фабрикын шатаршад Н. Поскотов, В. Яковенко, К. Дабаев, И. Перевалов болон бусадтай хорин уулзалга үнгэргэхэдөө Н. Третьяков арбан дүрбэндэнь илалта туйлаһан байна.

Э. БАДМАИН.

МЕДАЛЬНУУДЫЕ БАРЮУЛБА

Туранай совхозой түб — Хужар тосхондо Совет Армиин 51 жэлэй ойн һайндэртэ зорюулагдаһан баяр ёһолой удэшэ үнгэргэгдэбэ. Тэрээндэ КПСС-эй райкомой секретарь Н. И. Крючков, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Б. Б. Гүбылов, аймагай сэрэгэй комиссарай орлогшо, капитан Б. Ф. Тречейкин гэгшэд хабаадалсаа.

Тус вечер дээрэ нүхэр Б. Ф. Тречейкин Эсэгэ оронoo хамгаалгын Агуу ехэ дайнда хабаадалсаһан олохон нүхэдтэ «Совет Армиин 50 жэл» гэһэн ойн баярай медаль барюулаа.

Аймагай соёлой байшангай болон Хужарай хүдөөгэй клубай уран һайханай бүлгэмдэ хабаадагшад суглараашадта һонирхолтой концерт харуулһан, ёохор наада эмхидхэһэн байна.

Ш. БАЙМИНОВ,
манай корр.

Түнхэн.

ДАЙШАЛХЫ ЗАМУУДАА ДУРСАБА

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай ниитын эрдэм шэнжэлхэ институдай коллектив Совет Армиин һайндэртэ зорюулагдаһан вечер үнгэргэбэ. Тэрээн дээрэ Эсэгэ оронoo хамгаалгын Агуу ехэ дайнда хабаадалсаһан эрдэмтэд өөһэдынгөө дайшалхы замай намтарһаа һонирхолтой ушарнуудые суглараашадта хөөрэжэ үгөө.

Жэшээлхэдэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор И. А. Уланов Сталинград шадар болоһон дайн байлдаануудта хабаадалсаһан тухайгаа, мүн лэ хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Л. Е. Элиасов Москва шадарай фронтдо оршуулагшаар ябаһан тухайгаа хөөрэжэ, суглараашадые һонирхуулаа. Тиихэдэ түүхын эрдэмэй кандидат Г. Л. Санжиев Варшавые сүлөөлэлсэһэн тухайгаа дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ.

Институдай хүдэлмэрилэгшэд Совет Армиин үдэртэ зорюулжа өөһэд дундаа шатарай мүрысөө үнгэргэһэн юм. Тэрээндэ илагшад энэ вечер дээрэ грамота болон бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Н. ХАЗУЕВ.

Улаан-Үдэ.

Радиогой дикторнууд хододоо сагай уларил тухай мэдээсэл дамжуулдаг. Энэньшье зүйтэй. Юуб гэхэдэ газар нютагайнгаа сагай уларилай яажа хубилхые уридшалан дуулаха, мэдэхэ гээшэ — хүн бүхэнэй һонирходог юумэн болоно ха юм.

Бидэ мүнөө республикынгаа сагай уларилые шэнжэлжэ, уридшалан хэлэдэг Улаан-Үдын аэропортдохи авиаметеорологическа станцида ерэбэбди. Эртэ үглөөгүүр. Самолёдуудай ямар нютагуудаар ниидэхээ байһые аэровокзалай байшан дээрэ тодхогдоһон репродуктор соносхожо, забдагүйгөөр хүнхинэнэ. Мүн али нэгэ нютаг руу ниидэлгын хойшолуулагдаһан тухайшье соносхогдоно.

Ута, богонишье, үргэн, нариншье антенно-аранганууудаар урьхалагдашаһан мэтэ набтархан байшангай «Хари хүндэ хорюултай» үүдээр зүбшөөл абажа ороходомнай, хэдэн лётчигууд ниидэхэ замайнгаа уларил харуулһан бюллетень абанхай хэбэртэй, тэрээн тухайгаа хөөрэлдэһөөр ябууд дундаа планшедүүдээ хам-хум эбхээд, яаралтайгаар газаашаа шэглэнэд.

Тотого дээрээ «АМСГ» гэжэ гаршагтай таһагта ороходомнай, географическа юрын лэ контурно картанууд дээрэ элдэб үнгын бэхээр бэшэгдэһэн тоонуудые хэдэн нүхэд тус тустаа угалзатуулһан зурлаануудаар холбожо һуубад. Тэдэнэр инженер-синоптигууд байба. Тусхай стол дээрэ тодхоотой орёо аппарадай улаан «нюдэн» онигошоод, тэндэһээ:

— Полина Матвеевна, Хяагтын трасса хэлэжэ үгыт, — гэбэ. Энэ хадаа аэропортһоо бүхы ниидэлгэнүүдые хүтэлбэрилжэ байдаг нүхэрэй гуйлта байба.

— 8.00-һаа 12.00 болотор: Улаан-Үдэ — Подлопатка — 400—600 метр үндэртэ 0—3 балл обооронги һиирэг үүлэтэй; саашадаа газарай эгээн үндэр нюрууда 400—600 метр дээрэ 7—10 балл обооронги үүлэтэй. 10 модон соо тодо хараатай. 250 градусһаа часай 20—30 модо һалхилна, — гэһэн харюу микрофоноор үгтэбэ. Энэ хадаа инженер-синоптик Полина Матвеевна Казаченко бүхы республикын дүрбэн часай уларилай карта зураад, Улаан-Үдэһөө гараха самолёдуудай зам дээрэ ямар уларил тогтонхойб гэжэ тайлбарилжа байна гээшэ.

Удаань Полина Матвеевна Шэтэ, Эрхүү, Закаменск, Нижне-Ангарск, мүн ондоо тээшэшье ошохо замуудай «хаалгатай», «нээлгээтэй» байһан ушарые ниидэлгэнүүдые хүтэлбэрилэгшэдэ, диспетчертэ тайлбарилжа, микрофонһоо холодохо аргагүй байба. Сагай уларил таахадаа, инженер-синоптигой хэрэглэдэг баримта — тоонуудай «түрэдэг» удаадахи, радиоаппаратна таһагта оробобди. Эндэ телетайпай гурбан аппарат тусхай кодоор (тоонуудаар) дамжуулагдаһан тон лэ һаяын сагай уларил тухай телеграммануудые пишагархай сохижо байба. Гадна «Ладога» гэжэ фототелеграфна хоёр аппарат Аласдурна зүгэй болон Сибириин дайдануд дээрэ сагай уларилай ямараар тогтоһон тухай ехэ хэмжээнэй бэлэн картануудые аажамаар һубижа гүндинэлдэнэ.

— Эдэ картануудые мүнөө Хабаровскһаа дамжуулжа байна, — гэжэ авиаметеостанциин мүнөө хэлхээ холбооной радиоаппаратна таһагай начальник Андрей Васильевич Юрьев хөөрэнэ. — Сагай уларилые уридшалан мэдэхын тулада инженер-синоптик гээшэмнай ехэ дайдын агаарай дээдэ захада ямар уларилтайб гэһэн мэдээсэлээр хангагдаха ёһотой бшуу. Манай ороной олон тоото метеорологическа станцинууд сүүдхын туршa соо тусхай хараалагдаһан сагтаа уларил адаглажа, хэһэн тобшолнуудаа тэрэ дары нютагуудайнгаа түбэй станцинуудта телеграфаар мэдээсэдэг. (Жэшээлхэдэ, республикымнай метеостанцинууд манда дамжуулдаг). Нэгэ саг соо хаа хаанаһаа харуулагдаһан сагай уларилай мэдээнүүд тусхай тоонууд болон тэмдэгүүдээр синоптическа карта дээрэ буулгагдадаг. Мүнөө тиимэ картануудай зурагдажа байхые харахабди, тэндэ техник-буулгагшад ажалладаг юм, — гээд Андрей Васильевич удаадахи таһагта уриба. Фотооператор Мария Семеновна Балдакова кодоор дамжуулагдаһан багса телеграммануудые телетайпһаа абаад, мантай сүг гаралсаа һэн.

Юрын чертежно стол дээрэ дэлгээгдэһэн карта. Тэрээн дээрэ техник-буулгагша Раиса Ерофеевна Жавнерова Ураалай шэлэһээ эхилээд Чукотско, Аляска хахад аралнуудай дундуур гарадаг гүрэнэй хилэ хүрэтэр нэмжыһэн дайда, аралнууд дээрэхи үнгэрһэн хоногой сагай уларилые телеграммануудһаа тайлбарилан, дэлхэйн бүһэлүүрые дахуулжа буулгана. Тэндэнь, жэшээлхэдэ, Норильскда гү, али Японой Хоккайдо арал дээрэ, Магаданда гү, али Монголой Дархан хотодо үнгэрһэн 24 часай туршада агаарай температура, атмосферна даралта ямар байгааб, ямар зүйлэй шииг нойтон орооб, али зүгһөө, хэды шэнээн хүсэтэйгөөр һалхилааб, ямар манатай байгааб гэхэ мэтэ мэдээнүүд гаража ерэнэ. Тэдэнние тодо, наринаар хэдэн янзын тусхай үнгэтэ бэхээр буулгажа байһан Раиса Ерофеевна:

— Метеорологическа телеграммын код уласхоорондын нэгэл тайлбаритай юм. Харагты, энэ телеграммын түрүүшын хоёр тоо, станциин номер гээшэ. Энэ номер Японой хойто аралнуудай нэгэн дээрэхи, тодорхойлбол, энэ станциһаа үгтэһэн уларилай мэдээсэлые гарнаглаһан байна, — гэмсээрээ асатуулһан гуурһатай ручкаяа абаад — түби тээһээ океан руу секундын 2,5 метр һалхитай..., — гээд тэмдэглэжэ захалаа һэн.

Техник-буулгагшад сагай уларилай хаана, ямар шэнжэтэй байһые харуулһан картаяа буулгажа дүүргэхэдээ, синоптигто тушаана. Тэрэ нэн түрүүн газарай нюруу дээрэ агаарай түрилтын хэр зэргээр хубаарилагдажа байһые адаглажа абамсаараа, ямар газарта адлирхуу байнаб, тэдэнние холбоһон лининүүдые — изобарнуудые зурана. Удаань хаана шииг нойтоной ороһые, мананай унаһые мүн лэ үнгэтэ карандашуудаар илгаруулжа картаяа эреэлүүлэн зураһанай һүүлээр, дулаан агаарай хубаарилагдаад байһые тэмдэглэжэ абана. Иигэжэ үргэн ехэ дайда дээрэ сагай уларилай ямар шэнжэтэй байһые нэгэ доро тобшолон хараха аргатай болоод байхадаа, инженер-синоптик ойрын үдэрнүүдтэ уларилай ямараар хубилхые уридшалан хэлэхэ баримтатай болоно гээшэ. Тиихэдээ тэрэ урда үдэрэй уларил шэнжэлжэ, тобшолол хэһэн картаяа мүн лэ дэлгэжэ, хоногой туршада уларил яажа хубилааб, агаарай түрилтэ (циклонууд) хэр зэргэ түргэнөөр хэды шэнээн дайдада һэлгэсэлдээб гэхэ мэтын нарин адагламжа, зэргэсүүлгэнүүдые хэһэнэйнгээ һүүлээр удаадахи үдэрэй уларилай тобшолол хэнэ ха юм.

Сагай уларилые уридшалан табилга хадаа синоптигой ажалай эгээн лэ хүшэр, харюусалгатай хубинь гээшэ ааб даа.

— Дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ зэнхыһэн табадахи — агаарай океан дэншье һаа ехэ, тиимэһээ тэрэнэй дайдада хубилжа байгаа бүхы үзэгдэлнүүдые шэ... тон хүшэр. Атмосферын ... билалтануудта газарай ... байгуулга олонхи ушарта ... лөө үзүүлдэг юм, — гэзд... Үдын авиаметеостанцида 1... һоо хойшо ажаллажа ба... женер-синоптик Надежда ... тьевна Шестакович хөөрө... нэ. — Жэшээлхэдэ, али нэг... агаарай дулаан урасхал ... ябаад, һайн уларил хү... байха. Гэбэшье үндэр хад... нуудай замдань гурьбатан ... һаа боложо гү, үгышье һаа ... үлеэжэ байһан һалхинай з... хубилгаһанһаа уламжала... дулаан урасхал ондоо тээ... гэржэ, хараалһан улари... үзэгдэдэггүй ушар тохёол... лодог.

Уларилай зарим үзэгд... тодоор уридшалан хэлэхэн... дээрээ бэрхэтэй. Аадар, ... жэшээ болгон абаад үзэе. ... нэгэ хахадта сагаан аадар ... адхаһандал шааяад, нүгөө... дуһалшье унангүй үнгэрд... үзэгдэдэг гээшэ. Үглөөдэр... лика дотор ямар нэгэн ... аадарай гү, али саг зуурны... гой орохо байһаниинь то... дэгдэдэг. Теэд сохом лэ И... үгышье һаа Оронго тосхо... хо болихыень мэдэхэ арга... шэбди. Тиимэһээ уларил... шалан тайлбарилга хадаа ... лэгдэһэн, наринаар сасуу... синоптическа картын аш... луулэгдэнэ гээшэ, — гээ һа... Шестакович.

...Гүрэн түрын, арадай ... хүгжэлтэдэ тон ехэ туһа ... байдаг даруухан мэргэжэ... уларил шэнжэлэгшэд рес... доторнай олон юм. Тэдэ... маниинь Улаан-Үдын ... станцие хангана.

Б. ЖАНЧ...
манай ...

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. ...ша техник-аэролог Лина ...ская, техник Люба Рома...шэд дээгүүр үлеэһэн һ... шэглэл мэдэхээ шар таб...на. 2. Инженер-синоптик ... Казаченко аэропортһоо ...нүүдые хүтэлбэрилэгшэ А. ...неров аэропортын диспетч... Дашицыренов хоёрые аг...муудай уларилтай тани...

Ц. ТЫХЕНОВЭЙ ...

ООН-ой шиидхэбэри дүүргэнэгүй

КАИР. (ТАСС). Израилиин сэрэгшэд араб оронуудтай дайн сэрэг бэлюулха тухай хэлсээе дахинаа эбдэбэ. Сириин газар дээрэхи граждан объектнүүдые бомбодохо хүсэлэнтэйгөөр истребительнүүдээр үдэшэгдэжэ Израилиин бомбардировщигууд ниидэлгэнүүдые хээ.

МЕН агентствын Дамаскһаа дамжуулһанай ёһоор, дайсанай самолёдуудые САР-ай ВВС-эй самолёдууд болон зенитнэ артиллери буудаа гээд Сириин армиин түлөөлэгшэ мэдүүлээ. Агаарта болоһон дайнай үедэ Израилиин гурбан самолёт унагаагдаа. Сириин авиациин хоёр истребитель гэмтээгдээ. Дамаскын уласхоорондын аэропорт болон ороной бусадшье аэропортнууд хаагдаа.

Израилиин харата ябуулга Дүтын Зүүн зүгэй районой байдалые улам шахардуу шанга болгохо зорилготой гээшэ.

Бейрудэй аэропортдо добтолһонойнь һүүлээр Израилиин сэрэгэйхидэй харата ябуулгые буруушааһан резолюци ООН-ой Аюулгүйн Совет үнгэрэгшэ жэлэй декабриин 31-дэ баталан абаһан байгаа. «Хэрбээ иимэрхүү ябуулганууд үшөө дахин дайралдаа һаань, өөрынгөө шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ саашанхи алхамуудые хаража үзэхэ баатай болохо» гээд Аюулгүйн Совет уридшалан һануулһан байгаа.

Дэлхэйн олониитын һанал бодолые Израиль хэрэгсээхэгүй гэжэ оролдоно.

ХИЛЫН ГААНАҺАА

Лондондо демонстраци болоно

ЛОНДОН. (ТАСС). Дүтын Зүүн зүгтэ Израилиин ябуулдаг ээрхэг түримхэй политикые США-гай дэмжэлгэдэ эсэргүү хоёр мянган хүнэй хабаадалгатай митинг февралиин 23-да болоо.

Гайд-парк соо болоһон митингдэ хабаадагшад Израилиин ээрхэг түримхэйшүүлэй харата ябуулгые, США-гай талаһаа тэдэнние дэмжэдэг байһые эрид шууд буруушаагаа. Израилиин добтолгодо эсэргүү араб оронуудай арадуудай тэмсэлые бүрин хүсэд дэмжэжэ байһанаа демонстрантнууд мэдүүлээ.

Американ арад дураа гутана

ВАШИНГТОН. (ТАСС). «Ниитын һанал бодолой американ институдай» директор Джордж Гэлланай үнгэргэһэн хүн зоной һанал мэдэлгын дүнгүүд, США-гай хилын саана һүүлэй жэлнүүдтэ сэрэгэй талаар абаһан уялганууд американ арадай дура гутаана гэжэ харуулаа.

Бусад оронуудай хэрэгүүдтэ Вашингтоной оролсоогүй һаань, США-гай нэрэ хүндэ хилын саана ехэ байха һэн гээд асуудалда харюусаһан американецууд тоолоно. Һанал бодолоо хэлэһэн 60 процент хүн зониинь США-гай сэрэгэй дэлхэй дээрэхи дайн сэрэгтэ хабаатай ямаршье ябуулганууд хабаадахагүй һэн гэжэ элишэлээ.

Мүнөөдөө США-да уласхоорондын хэрэгүүдтэ хабаадалгые хизаарлаха орон доторхи шухалын шухала экономическа ба социальна асуудалнуудые (гэрэ тоодо ажалгүйшүүлэй үгытэй ядарал байдал, үндэһэ яһатанай илгаа дээрэ үндэһэлдэг зурилдөөнүүд, долларой үнэ сэн унал) шиидхэлгэдэ ехэ анхарал хандуулха ёһотой эрмэлзэлгэ һүүлэй үедэ шангадажа байна гэһэн тобшолол Гэллап хээ.

Никсон Баруун Европо ерэбэ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). США-гай президент Р. Никсон февралиин 23-да Баруун Европо ниидэжэ гараа. Найман үдэрэй туршада тэрэ табан гүрэнүүдэй — Бельгиин, Англиин, ФРГ-гэй, Италиин, Франциин правительствануудай толгойлогшонортой уулзаха юм.

Баруун Европын табан оронуудай ниислэлдэ болохо хэлсээнүүдэй үедэ Баруун ба Зүүн зүгэй оронуудай хоорондо бэелүүлэгдэхэ ёһотой харилсаануудта, Дүтын Зүүн зүгтэхи асуудалые зүбөөр шиидхэхэ тушаа, НАТО бүлгэмые һэргээхэ, уласхоорондын худалдаа наймаанай асуудалнуудта, мүн валютна асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаха гээд Вашингтонһоо ниидэн гарахаһаа урид Никсон корреспондентнүүдтэ мэдүүлээ.

Никсонэй Баруун Европоор аяншалхада гүрэнэй секретарь Роджерс, национальна аюулгүйн асуудалнуудай талаар президентын тусхай туһалагша Киссингер гэгшэд үдэшэжэ ябалсаха.

Грециин багшанарые ажалһаань гаргана

ЛОНДОН. (ТАСС). Эрхэ сүлөөгэй үзэл бодолые номнодог лекцинүүдые уншадаг дээдэ һургуулинуудай багшанарай хойноһоо Грециин сэрэгэй бүлэг мүшхэлтэ хэнэ. «Гардиан» газетын бэшэһэнэй ёһоор, «полковнигуудай засагай» тогтоогдоһонһоо хойшо ороной 150 багшанар ажалһаа гаргагдаа.

Харюусалгагүй мэдүүлгэнүүд

«Хүйтэн дайнай» үедэ хэлэгдэдэг байһандал адлирхуу Англиин обороны министр Денис Хилиин һаяхан хэһэн мэдүүлгэнүүдые Англиин олониитэ буруушаана. Обороны министрэй «Шпигель» гэжэ журналда үгэһэн интервью, һүүлээрнь парламентда тэрэнээ дабтажа хэлэһэн мэдүүлгэнүүдыень хараадаа абажа, тэрэнние харюусалгагүй мэдүүлгэ гээд Англиин газетанүүд гэмнэнэ.

Европодо дайнай боложо эхилээ һаань, ядерна дайн заабол болохо, Дундада далай соо байдаг совет онгосонуудые «хэдыхэн минутын туршa соо» шэнгээхэбди гэжэ Хили заһан байгаа.

Хилиин хэлэһэн үгэнүүд Англиин аюулгүй байдалда ехэ түбэгтэй гээд «Санди телеграф» гэжэ олондо мэдээжэ газетэ заана. Энэ газетэһээ хоёр үдэрөөр урид Англиин политическэ элитэ ажал ябуулагша, кабинедэй гэшүүн байһан Лорд Уигг үгэ хэлэхэдээ, Хилие гэмнэһэн байна.

„ПРАВДА БУРЯТИИ" МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Барилгын хүдэлмэри шэнэ ёһоор эрхилхэ» гэһэн түрүү бэшэг. «Станцидахи халуун хүдэлмэри» гэһэн фоторепортаж. Нютагай Соведүүдэй һунгалтада зорюулагдаһан материалнууд.

Хоёрдохи хуудаһанда: Баргажанай леспромхозһоо абтаһан интервью. «Тайгын зоотехник» гэһэн О. Березковой очерк. Түрэл орон доторнай. «Автолавкые Литвинцев жолоодоно» гэһэн корреспонденци.

Гурбадахи хуудаһанда: Н. К. Крупскаягай түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан тусхай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Ерээдүйн хүн» гэһэн АПН-эй очерк. Хизаар ороноо шэнжэлхэ асуудалаар материалнууд. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

СЭНХИ... ЭКРАНУУДТ...

17.30 минутаһаа литера... дамжуулга. 18 часһаа 22.3... нута хүрэтэр Москваһаа дам... га. 18.05 минутаһаа орон ... хи һонин. 18.20 мину... «Таанад, эхэнэрнүүдтэ» ... дамжуулга. 18.50 мину... «Уулзалга» гэһэн ГДР-эй ... серитэй телевизионно ф... (Нэгэдэхи серинь). 19.50 ... таһаа «Уласхоорондын ... хоног» гэһэн дамжуулга. ... минутаһаа «Музейнүүд боло... ставкын залнуудаар» гэһэ... жуулга. 21.15 минутаһ... церт.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕ...

Манай адрес, телефону...

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—5..., приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редакт... 62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—6... отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—6... 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленност... строительства—61-35, советского строительства и быта—6... культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, ... формации—34-05, общественная приёмная—56-62, маш... бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Со...те Министров БурАССР.

Н-03402. Зак. № 76...